

עומק הדף

דף יט

תוכן

- א. גדר 'רשע' לגבי הדין דאין אדם משים עצמו רשע
- ב. ביאור בשיטת האומרים מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו
- ג. אסור להשהות ספר שאינו מוגה, באיזה ספרים נוהג האיסור
- ד. ביאור הצד דאין העדים נאמנים לומר 'תנאי היו דברינו'

א) גדר 'רשע' לגבי הדין דאין אדם משים עצמו רשע

- א. הגמ' (יח:): מביאה מברייתא, דר' מאיר סובר שאין העדים נאמנים לומר אנוסים היינו, ומקשה הגמ' מאי טעמא דר"מ, ומתחילה רצה הגמ' לתרץ, דקסבר עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו, יהרגו ואל יחתמו שקר, אך מקשה הגמ', הא אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש אלא הג' חמורות.
- ב. מקשים הראשונים, מה היא הס"ד של הגמ', הא ידוע הדין דבכל עבירות חוץ מג' חמורות יעבור ואל יהרג. וברשב"א (ד"ה קסבר) תירץ, דלאו מדינא קאמר יהרג ואל יעבור, אלא שיש מדת חסידות למסור נפש כדי שלא יעבור גם על עבירה שאינה מהג' חמורות. [וכשיטת התוס' (ע"ז כז:): שאדם רשאי למסור נפשו בכל עבירות, ודלא כשיטת הרמב"ם (יסוה"ת, פ"ה ה"ד)]. [וע"ע ברמב"ן ורא"ה וריטב"א שתירצו קושיא הנ"ל בדרכים אחרים].
- ג. מדברי הרשב"א מבואר, שלפי הס"ד של הגמ', הגדר של 'רשע' לגבי הדין דאין אדם משים עצמו רשע, אינו רשע ממש, אלא **כל מי שמוציא עצמו מכלל האנשים העושים הישר והטוב הוא בכלל רשע** ואינו נאמן. אך זהו רק בהס"ד, אבל למסקנא הגמ' חוזרת וסוברת, שכיון שאין אדם חייב למסור עצמו למיתה כדי שלא יחתום על שטר בשקר, ממילא מי שאומר שהוא שעשה כן אינו בכלל אין אדם משים עצמו רשע.
- ד. בשו"ת נודע ביהודה (קמא, אהע"ז סי' עד) דייק, שגם למסקנת הגמ' מבואר, שכל הטעם שאי"ז נכלל ב'אין אדם משים עצמו רשע' הוא משום שדינו יהרוג ואל יעבור, אבל אילו היה הדין יהרוג ואל יעבור, היה נכלל באין אדם משים עצמו רשע. והקשה, הא גם אם דינו יהרוג ואל יעבור, מ"מ לכאור' אינו בכלל אין אדם משים עצמו רשע, משום שמי שעובר הג' חמורות ולא מסר נפשו אינו פסול לעדות כמבואר בשו"ע (אהע"ז סי' יז סעי' ו), משום דנחשב אנוס, ומבואר ביבמות (כה:): דגדר 'רשע' לגבי אין אדם משים עצמו רשע הוא מי שפסול עדות. [וכך נקט גם רעק"א בסוגיין (יח:)].
- ה. אולם בקצוה"ח (סי' לה ס"ק ד) כתב דמוכח מסוגיין, שגדר 'רשע' לגבי אין אדם משים עצמו רשע אינו דוקא פסול עדות, אלא **כל מי שאומר שהוא עשה עבירה נכלל בשם רשע** לענין זה. [ועי' בשב שמעתתא (ש"ז פ"ה) שכתב לחלק בין סוגיין להגמ' ביבמות שמביא הנוב"י, דבסוגיין איירי במי שנאמן רק מכח פה שאסר, ובזה רשע אינו דוקא פסול עדות, משא"כ ביבמות איירי במי שנאמן בתורת עדות, ובזה דוקא פסול עדות מיקרי רשע].

ב) ביאור בשיטת האומרים מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו

- א. הגמ' מביאה בשם ר' הונא אמר רב, מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. ומבואר בגמ' דגם ר' מאיר סובר כן. וברש"י (ד"ה אין המלוה) ביאר הטעם לשיטה זו, 'דמכיון שאמר כשר היה, הרי הוחזק השטר, וכי אמר פרעתי לא מהימן, שהרי ביד המלוה הוא'. ועדיין צ"ב, אמאי אין הלוח נאמן לומר פרעתי משום כך שהשטר הוחזק ביד המלוה.
- ב. בבתוס' הרא"ש כתב דסברת רש"י היא, שאין הלוח נאמן משום שיש למלוה טענה כנגדו, 'שטרך בידי מאי בעי', וחזקה זו אלימא כנגד טענת הלוח. וכבר הובאה סברא זו בתוס' (ד"ה מודה), [אך לא בשם רש"י], אולם התוס' כתבו להוכיח דאין לומר שזוהי סברת האומרים מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו.
- ג. בספר שלמי כהן (אות קי) הביא שיש מבארים סברת רש"י באופן אחר, עפ"י היסוד המובא בקובץ שיעורים (ב"ב אות תרב) בשם הגר"ח, **דאחד מתקנות השטר הוא, שע"י השטר ניתן זכות להמלוה, שאם הלוח טוען פרוע, שצריך להביא ראיה ברורה לדבריו**, [וכן נדפס בשם הגר"ח בחי' הגר"ח על הש"ס (אות קטז)].
- ד. ועפ"י מבארים דברי רש"י, שכיון שהוחזק השטר ביד המלוה כשטר כשר, שוב אין הלוח נאמן לומר פרעתי בלא ראיה ברורה. [ועי' בחזו"א (חו"מ ליקוטים ה, ז) שביאר באופן אחר, שכיון שהוחזק השטר, שוב נחשב שגם עצם החוב הוחזק, ואם הלוח טוען פרעתי, נחשב שהוא המוציא מיד המלוה].
- ה. בתוס' הביאו ב' סברות לבאר שיטת האומרים מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו, א. דהיה ירא לומר מזוייף, ב. לא הצריכו חז"ל קיום אלא כנגד טענת מזוייף, ועי' באבן האזל (טו"ו פ"ד ה"ח) ובקובץ שיעורים (ב"ב שם) שביארו שאין כאן שני תירוצים נפרדים, אלא שני התירוצים צריכים זה לזה, עיי"ש.

ג) אסור להשחות ספר שאינו מוגה, באיזה ספרים נודג האיסור

- א. הגמ' מביאה בשם ר' אמי, דאסור להשחות ספר שאינו מוגה עד ל' יום, וילפינן דין זה מדכתיב 'אל תשכן באהלך עולה'. [בספר הערות (ד"ה ספר) כתב, ד'ספר שאינו מוגה', היינו ספר שידוע בו בבירור שיש טעויות, ולא ספר שאנו מסתפקים בו שמא יש טעויות].
- ב. ברש"י (ד"ה ספר) כתב, דאיירי בתורה נביאים וכתובים. ובריטב"א (ד"ה ספר) כתב, דכוונת רש"י לחדש, דלאו דוקא ספר תורה ממש, אלא גם שאר ספרים, ומה שנקט ספרי תנ"ך לאו דוקא, אלא ספרי תלמוד, אלא שכתב ספרי תנ"ך משום שבזמנו של ר' אמי עדיין לא ניתן התלמוד לכתב, אבל בזה"ז שניתן לכתב משום עת לעשות לה' ה"ה בספרי תלמוד. [וכן מבואר מהגר"א שפירש כן בדברי רש"י, שהרמ"א (יו"ד סי' רעט סעי' א) פסק דגם שאר ספרים הם בכלל איסור זה, ובביאור הגר"א (ס"ק א) ציין לדברי רש"י כאן].
- ג. הבית יוסף (יו"ד סי' רעט) הביא בשם רבינו ירוחם, דה"ה כל ספרי פירושי הגמרות, וגם שאר ספרים שצריכים לפרש דיני התורה ומצוותיה, כולם הם בכלל דין זה.
- ד. אולם השימ"ק (ד"ה ספר) הביא בשם הר"י מגאש, דמסתבר דהאיסור הוא דוקא לגבי ספר תורה ממש, משום שבזה יש לחוש שיקראו הציבור בספר שיש בו טעויות, אבל בשאר ספרים, ואפילו בספרי תנ"ך, אין איסור, ודלא כשיטת רש"י. וכן משמע מלשון הרמב"ם (הל' ס"ת פ"ז ה"ב) דס"ל כשיטת הר"י מגאש.
- ה. ולגבי הטעם ששיעור האיסור הוא ל' יום, בריטב"א (ד"ה מכאן) ביאר הענין, דדרשינן איסור זה מקרא ד'אל תשכן באהלך עולה', ופחות משלשים יום אינו נחשב 'שכונה'. ובספר הערות (ד"ה ספר) הוסיף ביאור, דל' יום הוא פרק זמן חשוב, [דומיא להא דמצינו גבי הלכות מזוזה (יו"ד סי' רפו סעי' כב) דשוכר בית בחול' פטור עד ל' יום משום שזהו פרק זמן חשוב], ולכן נחשב 'שכונה'.

ד) ביאור הצד דאין העדים נאמנים לומר 'תנאי היו דברינו'

- א. הגמ' מביאה דרבא בעא מיניה מר' נחמן, בעדים שאמרו תנאי היו דברינו, אם הם נאמנים או לא. וברש"י (ד"ה דקא וד"ה או דלמא) מבואר, שיסוד הספק הוא, אם אמירת 'תנאי היו דברינו' נחשבת 'מרע ליה לשטרא' או לא, דנאמנים העדים להוסיף ולהעיד על דבר שאינו מבואר בשטר, אך אינם יכולים להעיד כנגד השטר.
- ב. הרמב"ן (ד"ה והא דבעא) כתב, דשיטת רש"י היא דאיירי דוקא בשטר שאינו מקויים, אך כתב דנחלקו בזה 'אבות העולם', והרבה קדמונים סוברים דאיירי גם בשטר מקויים. [ובתוס' (ד"ה או) כתבו דאיירי בשטר שאינו מקויים].
- ג. הר"ן (ד"ה תנאי) הקשה על שיטת רש"י, דאם נימא דגבי שטר מקויים אין העדים נאמנים לומר תנאי היו דברינו, ע"כ היינו משום דעדות זו היא כנגד עדותם הכתובה בשטר, דנחשב כאילו כתוב בשטר להדיא דלא היה על תנאי, וא"כ קשה, דגם בשטר שאינו מקויים היאך יכולים לומר תנאי היו דברינו, דהא לפי דבריהם נמצא שחתמו בשקר, שהרי חתמו על שטר שהיה על תנאי, ולא הזכירו התנאי, והא אין אדם משים עצמו רשע.
- ד. המחנה אפרים (נדריים סי' ו) תירץ, דבאמת לא נחשב כאילו מפורש בשטר שאין בו תנאי, אך מ"מ אין העדים יכולים לחזור ולומר תנאי היו דברינו, משום שגם זה נכלל בדין כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, כיון שהם באים עכשיו להוסיף על עדותם באופן שסותר מה שעולה למעשה מתוך עדותם הראשונה.
- ה. וכיסוד הזה כתבו גם החמדת שלמה (לעיל יח:) והברכת שמואל (ב"ב סי' מב, מד) ועוד אחרונים, שגם עדות כזו נכלל בדין כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. [ועי' בקצוה"ח (סי' מו ס"ק כ) שהקשה, מאי שנא שהעדים עצמם אינם יכולים לחזור ולומר תנאי היו דברינו, משום שנחשב שסותרים את עדותם הראשונה, ואילו עדים אחרים יכולים להעיד שהשטר היתה על תנאי, ואפילו בשטר מקויים, כמבואר בבית יוסף (שם), עיי"ש מה שתירץ].

סוגיית הדף

דף יט

ביאור בשיטת ר' נחמן דמודעה היו דברינו אין נאמנין

גמרא:

אמר ר' נחמן עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעה היו דברינו אין נאמנין מר בר רב אשי אמר אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעה היו דברינו אנמנין מאי טעמא האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב

תמצית הסוגיא:

הגמ' מביאה מחלוקת בין ר' נחמן ומר בר ר' אשי, בעדים שאומרים אמנה או מודעה היו דברינו, אם נאמנים או לא. ['אמנה' היינו שטר הלואה, ולא הלווה כלום, אלא שכתב השטר כדי שיהיה מוכן כישצטרך ללות. 'מודעה' היינו שטר מכר, והמוכר לא הסכים למכור, אלא שאנסו הלוקח לכתוב השטר]. ר' נחמן סובר שאינם נאמנים, אבל מר בר ר' אשי סובר שדוקא באמנה אינם נאמנים, משום שאסור לחתום על שטר אמנה, ואין אדם משים עצמו רשע, אבל במודעה נאמנים, משום שמותר לחתום עליו כדי להציל המוכר מאונסו.

ויש לעיין, מהו טעמו של ר' נחמן שגם במודעה היו דברינו אינם נאמנים. ובגמ' בסמוך מבואר דטעמו של ר' נחמן הוא, 'דקא עקרי ליה לשטרא'. וכע"ז מבואר בב"ב (מט.), דטעמו של ר' נחמן הוא 'דלא אתי על פה ומרע ליה לשטרא'. וסברת הדבר צ"ב, אמאי אין העדים נאמנים לומר מודעה היו דברינו משום כך שעדותם מפסדת את השטר.

ומצינו בדברי הראשונים והאחרונים ג' מהלכים בזה: א. כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. ב. בתוס' מבואר שלא נקטו שהטעם הוא משום כיון שהגיד, ודנו האחרונים בביאור דבריהם. ג. אין אדם משים עצמו רשע.

ולפי כל אחד מהמהלכים הנ"ל צריך לבאר מהו החילוק בין מודעה היו דברינו שאינם נאמנים, לבין אנוסים היו דברינו שהם נאמנים [כמבואר במשנה לעיל (יח:)].

תמצית מראי מקומות

מהלך א.

כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד

א. רשב"ם ב"ב מט. ד"ה אין נאמנים, ד"ה ומודעה

ביאר הסברא 'דלא אתי על פה ומרע לשטרא' [שהוא טעמו של ר' נחמן דס"ל מודעא היו דבריניו אין נאמנין], שהוא מדין 'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד'.

והוסיף ביאור, דמאחר שהודו העדים שהשטר נכתב בכשרות, הרי זה כאילו עדי השטר מעידין בב"ד על כל מה שכתוב בשטר, וממילא אינם יכולים לחזור ולומר שהוא שטר מודעא.

וכפשוטו כוונתו, שהשטר מעיד על זה שיש כאן מכירה גמורה, ולפיכך אם העדים מעידים שהוא שטר מודעא הרי זה נכלל בדין כיון שהגיד.

ב. רמב"ן ב"ב שם

ביאר סברת ר' נחמן כעין דברי הרשב"ם, שהוא מדין כיון שהגיד.

אך כתב, שיש לחלק בין עדי השטר עצמם, שאינם נאמנים לומר שהוא שטר מודעא, לבין עדים אחרים, שנאמנים לומר שהוא שטר מודעא, ולא אמרינן שיש כאן תרי ותרי, שהשטר עצמו מעיד כנגדם.

ונמצא דלא ס"ל כפשטות דברי הרשב"ם, דהשטר עצמו מעיד שיש כאן מכירה גמורה. וא"כ לדעת הרמב"ן צ"ב, מדוע נכלל בדין כיון שהגיד.

ג. ברכת שמואל ב"ב סי' מב

כתב, שדין כיון שהגיד יש בו ב' דינים נפרדים: א. שאין העדים יכולים לחזור ולהכחיש עדותם הראשונה. ב. שאין העדים יכולים להוסיף על עדותם, אפילו כשאין ההוספה מכחשת עדותם הראשונה.

ועפ"ז ביאר דעת הרמב"ן, שאע"פ שאין השטר מעיד

על זה שאינו שטר מודעא, מ"מ אין העדים יכולים לחזור ולומר מודעא היו דבריניו, משום שזהו הוספה על עדותם הראשונה.

ד. רבינו יונה ב"ב מח.

ביאר סברת ר' נחמן כדברי הראשונים הנ"ל, שהוא מטעם כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.

והקשה, מאי שנא גבי מודעא היו דבריניו שאינם נאמנים, אבל גבי אנוסים היו דבריניו [מחמת נפשות] נאמנים, ומדוע לא אמרינן גם בזה כיון שהגיד.

ותירץ, שיש לחלק, שלגבי אנוסים, לפי מה שאומרים שהיו אנוסים, נמצא שליכא עדות כלל, ולכן לא שייך בזה דין כיון שהגיד, משא"כ לגבי מודעה, אף לפי מה שאומרים שהוא שטר מודעה, יש כאן שטר כשר, ועדותם הראשונה היא עדות גמורה, ולכן שייך דין כיון שהגיד.

מהלך ב. תוס'

ה. תוס' ד"ה אמר ר' נחמן

ביארו החילוק בין מודעא היו דבריניו דס"ל לר' נחמן דאינם נאמנים, משום דמרע לשטרא, ובין אנוסים היו דבריניו דנאמנים, דיש לחלק, דגבי מודעא, העדים מודים שהשטר נכתב כהלכתו, לכן אינם יכולים להפסיד השטר, משא"כ גבי אנוסים, שאין העדים מודים שהיה שטר כשר כלל.

והקשו, מאי שנא דס"ל לר' נחמן גבי מודעא היו דבריניו שאינם נאמנים במיגו דאי בעי אמרי שא"ז כתב ידם, ואולם בשטר שאינו מקויים סובר ר' נחמן דהלוה נאמן לומר פרעתי במיגו דאי בעי אמר מזוייף. ותירצו, דכשאמר הלוה פרוע לא מרע לשטרא, ולא דמי למודעה דמרע לשטרא.

ומבואר שנקטו התוס', שסברא זו 'דלא מרע לשטרא' אינה מטעם כיון שהגיד, דהא נקטו שגם הלוה אינו יכול להפסיד השטר, ובלוה לא שייך הדין של כיון שהגיד, שהרי אינו עד.

לומר מודעא, הוא משום שכיון שמודים שהשטר כשר, השטר מכחיש ומבטל עדותם, [שהשטר עצמו מעיד שאינו מודעא, וכדעת הרשב"ם המובא לעיל].

ולדבריו נמצא, דסברת 'לא מרע לשטרא' היינו, שהשטר עצמו מעיד כנגד מה שאומרים העדים שאינו שטר כשר. ואמנם דבריו צ"ב רב, שא"כ אמאי נאמנים לומר אנוסים היינו, ולא אמרינן שהשטר עצמו מעיד שלא היו אנוסים.

מהלך ג. אין אדם משים עצמו רשע

ח. ר"ן ו: מדפי הרי"ף ד"ה עדים

ביאר טעמו של ר' נחמן, משום דאין אדם משים עצמו רשע, דס"ל דאסור לחתום על שטר מודעא, דלא איירי באונס מחמת נפשות אלא באונס מחמת ממון, [וחולק על מר בר ר' אשי דסובר דמותר לחתום על שטר מודעא].

[ולפי דבריו לשון הגמ' 'דלא אתי על פה ומרע ליה לשטרא' צ"ב, ועיין בברכת שמואל בב"ב (סי' מט)].

ו. קובץ שיעורים ב"ב אות רט

ביאר דעת התוס', דכשאומרים העדים כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו, אין זה נחשב קיום כלל, משא"כ כשאומרים כתב ידינו הוא זה אבל מודעא היא, שפיר נחשב קיום, שהרי מודים שהשטר נעשה כדין, ושוב אינם נאמנים לומר מודעא היא.

והטעם, שמה שהם נאמנים לומר שהשטר פסול הוא מטעם מיגו, דאי בעי אמרי אי"ז כתב ידינו, ומיגו אינו מועיל כנגד שטר מקויים, [דהו"ל מיגו כנגד עדים].

נמצא לדבריו, דסברת 'לא מרע לשטרא' היינו, דמיגו אינו מועיל כנגד שטר מקויים.

ז. חי' רבינו חיים הלוי הל' גירושין פי"ב ה"ג

מבואר מדבריו דלא הבין דעת התוס' כדברי הקובץ שיעורים, אלא נקט, שגם כשאומרים העדים כתב ידינו הוא אבל מודעא היא, אינו נחשב קיום, כיון שלפי דבריהם נמצא שלא נגמר עדות השטר. והטעם שאינם נאמנים

סוגיית הדף

חדושי

בבא בתרא פרק שלישי

הרמב"ן

רז

ואפילו לא ראה כגון שהיה עבד בכיתו, והשותפין בשראה, שאלו לא ראה השותפין יש להן חזקה, אלא תנא דמתניתין לא חש לאפרושי בהו משום דחזקת בתים קתני גבי שותפין וראה הוא, ואם דרך אותו המקום לירד האומן לבית ולדור בו עד שישלים בנינו שתיים ושלוש שנים, כולה בכתיים משכחת לה, ובגמרא הוא דפרישו באומן בראה ולא ראה בין בחזקה דשלוש שנים כגון העבדים בין בחזקה דמטלטלין במיד, ובמסקנא דבכולהו אין להם חזקה, וגרסא דנוסחא דוקני במתני' האומנין והאריסין והאפטרופין, ותו לא מידי.

ע"ב. שהוריד אריסין. פירוש שלא היו בה אריסין והוא הוריד בה אלו. ואריס שחלק לאריסין שהיו בה אריסין אלא שזה נתן לזה שדה פלונית ולזה אחרת דמעשה קהרמנא קא עביד.

ערב מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתי. פי' כנגד חובו, ויש כאן מקום לקושיות שהקשו למעלה (מ"ה א'), מי יודע שמא יש לו כמה בעלי חובות קודמין לו ויטרופה הכל או שמא תמצא אותה שדה שאינה שלו כמו שנמצאת זו, וניחוש לכולהו חששות כדחיישינן בשמעטא דמכר לו בית מכר לו שדה, ולא קשיא שאם בא הערב הזה לחוש לא יצא ידי חששו כשישאר אף קרקע זה השני לפניו, שעדיין שמא הוא חייב כמה חובות אחרים ולמה יעיד עדות שקר, ואם תאמר הוא יודע על הקרקע האחר שהוא עשוי אפותיקי לאחר ואינו יכול לגבות ממנו, כיון שאין אנו יודעין כך אין חוששין, אבל כההוא דלעיל איכא למיחש שהוא עצמו יודע עסקיו יותר מן הכלי, ומשום הכי לא חיישינן כלל, אבל לוקח ראשון מעיד והוא דאית ליה ארעא אחריתי, תמהני בה כיון שאין אנו חוששין לשום טרפא למה לא יעיד אפילו בשאין לו קרקע, ואינה קושיא שהוא על הקרקע שבידו כמוכר עצמו שאם יש עליו עוררין עליו הן באין, ושמא אמר לטורף שוף לי פורתא (עי' קס"ט א') ומסהידנא והדר תטורף, אבל למה שאינו בידו והוא אינו לוח אף חוששין, ועוד שכיון שבאחריות לקח אלמא חושש הוא לטרפא זו, וכן מלוה מעיד לערב והוא דאית ליה אחריתי, הא לית ליה לא, אע"פ שיש ללוה כמה, שהרי מתחלתו על סמך שלו הלוהו, וראיתי לרב רבי יוסף הלוי ז"ל שפירש לוקח ראשון ללוקח שני, כי בעינן דאית ליה ארעא אחריתי היכא דודאי איכא חוב עליה דמוכר דהוי דומיא דערב וקבלן דאיכא חוב עליהו בודאי, אבל אי לא בריר בודאי דאיכא עליה דמוכר חוב לא פסלינן לעדות לוקח ראשון.

דף מ"ז ע"א. כגון שהחזוק על שדה זו בגולנות. נראה לי שגולה פעם אחרת והחזירה בית דין לבעלים ואחר כך החזיק בה שלש שנים, אין לו חזקה לעולם על שדה זו כיון שהחזוק עליה פעם אחת בגולן, אבל אם גולה בפעם זו

(*) אפשר שחסר כאן, וצ"ל ומש"ה חיישינן לכל הני חששות דלעיל, אבל הכא שאינם יודעים כו' ומש"ה לא חיישינן כלל, אבל לוקח כו', ועי' חידושי הר"ן.

פשיטא הרי כל היורדין שלא בתורת מקח נמי כך דינן שאין להם חזקה לעולם וכ"ש גולן, וי"ל דאהא קיימינן דקאמרינן דלא מהניא ליה הודאה, וקא בעי תלמודא היכי דמי דלא תיהני ליה, ואמר רבי יוחנן מכיון שגול שדה זו אין הודאה מועלת שהרי אלם הוא ויש לו כח להזיק ולאנוס שאר ממונו כשם שאנוס זה, ורב חסדא פליג עליה ואמר שלעולם הודאה שלו הודאה אלא כשהורגין נפשו על עסקי ממון, דלא חיישינן שמא אנוסו להודות אלא אם כן ראינו האנוס או במוחזקין ברשע כגון של בית פלוני, ולשון הגמרא נוח לי לפירוש ראשון מדלא קאמר כגון שגולה מתחלה.

דף מ"ח ע"א. יקריב אותו מלמד שכופין אותו. וקשיא חייבי חטאות אמאי אין ממשכנין אותן דהא משאמרו רוצים אנו ניחא להו, לא קשיא דהתם חמיר להו ואין צריך למשכנן דניחא להו דתהוי להו כפרה ומנפשייהו מביאין אותן. וקשיא אי הכי חייבי עולות נמי דהא אית להו כפרה בגוייהו כדאמרינן הכא ובמסכת זבחים (ו' א') נמי איתא, הא נמי לא קשיא דהא אמרינן התם מקיפיה מכפר מעיקריה לא מכפר, והכא הכי קאמרינן משאמרו רוצים אנו יהבו דעתייהו וגמרו דתהוי להו כפרה מקיפיה.

גט המעושה בישראל כשר ובכותי פסול. קשיא לן הכא והא רב הונא לא אמרו אלא במכר ובדשקיל דמי דהא תליוה זובין אמר כדאמרינן לקמן. ושמעתי דאיהו מדמי לה להיכא דשקיל דמי הואיל ופטר נפשיה משאר כסות ועונה, וכן ההיא דלעיל דחייבי חטאות ואשמות כיון שכבר היה חייב להביא בנדר ונדבה כמאן דשקיל דמי דמי ליה. והא דאמרינן לאו מי איתמר עליה וכו' קשה לן עלה והא ההיא דרב משרשיא ברייתא היא דהכי אסקינן בפ' המגרש, איכא למימר דרבי משרשיא ממלחיה דרב ושמואל איתותב אבל לא ממשנתינו, ורב ושמואל מימרא היא ומימרא לרב הונא לא סבירא ליה. וא"ת הא קיימא לן כרב הונא וקיימא לן דליתיה לרב משרשיא. אין הכי נמי, אלא משמע דהשתא לא קא סלקא דעתך דבעינן דיהיב זוזא אלא הוה סלקא דעתך דהוא הדין היכא דלא יהיב, וכי אמרינן במסקנא מודה שמואל היכא דיהיב זוזי ואיגלי מלתא דרב הונא לא אמרה אלא בדיהיב זוזי, תו לא קשיא גיטי נשים ולא צריכנא לדרב משרשיא, דלא דמי לזבני אלא כדין דישאל, דכיון דינא הוא דמי שקיל מינייהו, ואי נמי הדרינן למצוה לשמוע דברי חכמים.

דף מ"ט ע"א. הא דאמרינן הני מילי על פה דלא אחי על פה ומרע שטרא. באותן העדים עצמן קאמרינן, וטעמא דמילתא שכיון שהגידו שוב אינן חוזרין ומגידין דהא עקרי לה לשטרא לגמרי, ועדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין כדאמרינן במסכת כתובות (י"ח ב'), אבל בשטר. כלומר שנכתב קודם שתכתב האשקלתא ודאי אחי שטרא ומרע שטרא, ובעדים אחרים אם אמרו מודעא היו דבריהם, כלומר שמסר מודעא קודם שכתב שטר מכר אפילו על פה לרב נחמן נאמנין, דאפילו הויא עולה נאמנין

שנים לומר פלוני ופלוני חתמו עולה, ועוד דהוּוּ להוּוּ תרי ותרי ואוקים נכסי כחזקת אבהתיה ובטלי זביני כדאמרין במסכת כתובות (כ"א) בנכסי דבר שטיא.

והא דאמר רב נחמן אמנה היו דברינו אין נאמנין, אפילו בשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר קאמר משום דסבר עולה היא וסהדי אעולה לא חתימי, והוּוּוּ להוּוּוּ כמי שאמרו אנוסין היינו מחמת ממון שאינן נאמנין. ובמסכת כתובות (י"ט ב) כתבתי יותר מזה בס"ד.

ע"ב. הך סוגיא דנחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר כו'. פירשתיה במקומה. וכבר ראיתי בה דברי הרב רבי שמואל ז"ל שהאריך בזה כאן ואין דבריו מכוונין כלל ומשם יתברר לך כראוי.

והא דתנן התם בגיטין לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל משום דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי. פי' הרב רבי שמואל ז"ל משום דלא דמי לתלוה וזבין דאמרו זביניה זביני דהתם אגב אונסיה גמר ומקני אבל הכא דליכא אונס כל כך לא גמר ומקני. ואינו מחזור לי שאם אין כאן אונס גמור מקחו קיים, אלא התם משום דלא יהיב לה זוזי הוא, שאינו אלא שלקח מן הבעל וחתמה לו, דומיא דרישא דלוקח מסיקריקון דאי יהיב זוזי לבעל הבית מקחו קיים, כדאמרין לעיל (מ"ב ב) גבי גולן לאפוקי מדרב קא משמע לן כשמואל, ואיתמר נמי (מ"ח א) מודה שמואל היכא דיהיב להו זוזי. ורבינו הגדול ז"ל כתב בפרק הניזקין הכי, הכא גבי אשה וסיקריקון ליכא מאן דיהיב להו זוזי הילכך לא מהניא להו כתיבת שטר עד דכתבי אחריות, אלמא אי יהיב להו זוזי קני, והכי נמי משמע לישנא דגמרא דקאמרין מודה שמואל היכא דיהיב להו זוזי, כלומר לאשה ולבעל הבית, מדלא קאמרין דיהיב ליה זוזי, ולא כדברי הרב רבי שמואל ז"ל שפירש וחזר ולקח מן האשה בדמים.

ואי קשיא לך לוקמה למתניתין מאי ראיא יש בשטר מכר כגון דיהיב לה זוזי קמייהו. ולא מילתא היא, דאם כן פשיטא דאין לו חזקה דילמא במתנה נתנתו לו או שהיא יראה למחות בו, להכי אוקמה בנכסים שאינה עושה לו בהן נחת רוח בגופן אלא שאינה מוחה בו בפירות, דאי לא תימא הכי לדידך נמי לוקמה בדקבילה עלה אחריות דמקחו קיים כדתינא בהדיא בגיטין (נ"ח ב). ורבינו חננאל ז"ל כתב הכי ואקשינן אמאי יש לו ראיא לבעל בנכסי אשתו תימא כשהודיתי כי מכרתי או נתתי לבעלי נכסי במתנה נחת רוח עשיתי לבעלי, והוּוּוּ הנכון דאמרה אי לאו דאודי ליה הוּוּוּ מטיא לה לאונסא, ומכלל דאם מכרה לו בפנינו ומנה לה מעות שהמקח קיים וכך מצינו לגאון ז"ל.

הא איתמר עלה אמר רבה באותן שלש שדות. ה"ג רש"י ז"ל אחת שכתב לה בכתובתה או אחת שיחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה [נ"א משלון] וכן גריס תלמידו הרב רבי שמואל ז"ל, ופירש הכי אחת שכתב לה בכתובתה אפותיקי הוא ומיהו כל נכסיו נמי שעבד לה, או שיחד לה

שדה אחת לאפותיקי אלא שלא נכתב בכתובתה, ואחת שהכניסו לו ושמוהו לבעל והוּוּוּ נכסי צאן ברזל, ואינו מחזור שאין אלו שלש שדות אלא שתיים, ועוד שהיה לו לומר אחת שכתב לה בכתובתה או שיחד לה, אחת אחת למה לי, וגרסת הכניסה לו שום משלה [נ"א: משלון] אינה נכונה אלא שום משלו [נ"א משלה].

אבל ר"ח ורבינו ז"ל גורסין ואחת שהכניס לה שום משלו. ופירושן אחת שכתב לה בכתובתה, כלומר שתגבה אותו ממנו דהיינו תוספת כתובה, ואחת שיחד לה לגבות הכתובה ממנו דהיינו אפותיקי, ואחת שדה שלו שהכניס לה כנגד השום שקבל עליו מנכסי נדונייתה.

דף ג' ע"א. ואקשינן למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים. פי' דידה דהיינו נכסי צאן ברזל שקבל עליו אחריותם בשומא, כל שכן דהויא לה איבה, שכיון שאם פיתחו פיתחו לו וגובה משאר נכסיו ואינן נכתבין לה אי מעכבא עליה מצי אמר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה, וכל שכן בנכסים דידיה ממש שאין לה עליהם אלא שעבוד שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, אלא הא דאקשינן נכסים דידה, משום דלאוקמה למתני' מהדרין ומתני' נכסי אשתו קתני ואין שאר נכסים דידיה נקראין נכסי אשתו אע"פ שיש לה בהם שעבוד, ועוד דהנהו פשיטא דמציא למימר הכי נחת רוח עשיתי לבעלי, ולאו למעוטי הנהו נכסים קאמרין, והרב רבי שמואל ז"ל מפרש לה בשאר נכסים דידיה, ואינו מחזור.

ועוד כתב הרב רבי שמואל ז"ל דהאי מקחו בטל דקתני מתני' מקחו מן האשה קאמר דלכשתבא לגבות כתובתה גובה ממנו אבל מחיים לא שהרי משנה זו אפילו בשאר נכסים דידיה היא, ובשאר נכסים דידיה אי אפשר לומר המכר בטל מיד כדאמרין בכתובות (פ"א ב) וכדבעינן למכתב קמן, זה פי' הרב ז"ל. ונראה שבאותן שלש שדות המכר בטל מיד לדעתו ז"ל, ולא אתברר לי מפירושה אם בשלשתן הוא אומר כן ואפי' בשני השדות שהן אפותיקי, שרבותינו רגילים לומר בנכסי צאן ברזל אין לו למכור ואם מכרן אינן מכורין ואפילו לשעה כלומר שהמכר בטל בהם מיד כמוכר דבר שאינו שלו וכנכסי מלוג הם, ומוכחי הא מילתא ביבמות פ' אלמנה לכה"ג (י"ט ב) וכדכתבין לה התם, אבל בשני השדות שהם אפותיקי ודאי מכורים עד שתבא לגבות כתובתה שגובה מהם. וראינו לרבו רש"י ז"ל שכתב בפרק האשה שנפלו לה נכסים גבי ההיא דאמרין אשתו אי בעי לזבוני מי לא מצי מזבין כלשון הזה, והא דתנן לקח מן האיש מקחו בטל אוקימנא בבבא בתרא באותן שלש שדות וכו' כדכתיב בפירושו. למדנו שדעתו ז"ל שבשלש שדות אלו מקחו בטל מיד והיינו דאיכא בין הני לשאר נכסים דידיה, אלא שנראה ממה שכתב במסכת יבמות שהיא אינה יכולה לערער עד שתבוא לגבות כתובתה דלאו בעל דברים דלקוחות היא עכשיו, אבל הוא עצמו מוציא מן הלקוחות כמי שמוכר דבר שאינו שלו, ואין אותו הלשון שכתב שם מכוון, ובפרק מי

סוגיית הדף

ברכת

מסכת בבא בתרא סימן מב

שמואל

דד

ג) וצריך להבין מהו הכ"מ בין הגדה בשטר ובין הגדה בע"פ, דכרי משמע דמה דמהכני הוא ע"י שקדימתן ששטר הוא מפני שיש לה דין נחקרת ג"כ בשטר, וכרי בהס"ד לא ס"ל להגמי הכי, וסברה הגמי דאין לה דין נחקרת בשטר, משום דכל עיקרה הוא להעיד על אחרי כן שהוא עדות בשטר, ומלא דכל מעשה השטר לראי הוא נגמר אחר הגדחה ששטר כמו שהסברנו, דהא ודאי ל"ל דיכיה העדות נגמרת שיכיה עדותן ששטר חוזרת ומגדת, וא"כ מהו סברה הגמי דמהני עדותן שבהמודעה להחשב עדות נגמרת מקודם, וכרי בזה לבעל העדות ששטר ו"ע.

והגה יש לי עיון איך יוכיח הדין אם יעידו העדים כב"ד קודם שיחתמו על השטר בהמודעה, וא"ל החני ברר"מ נ"י דיכיה כמו תוכ"ד לכ"פ מהגדה בשטר, ואולם א"כ מה ביתב ס"ד דהמקשה, אלא ע"כ מכיון דלא הוי חזרה מנוף הגדה בשטר, ולא השוכה חזרה דמנוף העדות שמעידין במכירה שביא אמת, וע"כ גם במה שמוכח מהשטר דכיה מכירה בלא מודעה ג"כ השוכה כמו העידו לאחר כד"ד והשוכים כחזקין ומגידין, ושז ל"ע מ"ש בהקדמו בשטר דמהני יותר.

ויעוין בשמ"ק בשם הר"י מייגש, דמשמע מדברי דגם אם המודעה חתמו אחר השטר ג"כ נאמנים, ח"ל ל"ע מאי אולמא עדות ששטר מעדות ע"פ וכי והסביר שם בשני אופנים, ח"ל בהסבר בשני, ועוד ע"כ לא אמרה תורה אלא שאין צ"ד נזקקין לקבל עדותו לסחירת מה שהעידו, ואין חוקרין עדותן שהעידו אח"כ לבעל עדותם שכבר נחקרה עדותן צ"ד, אבל הם שהעידו מאליהם שלא צ"ד וחמתו ומסרו ונעשה כמו שנחקרה עדותם צ"ד, כשיבוא השטר לפני צ"ד אחי עדות שנעשה כמו שנחקרה ומרע עדות כיוצא בה, וכוו לכו כשנים אחרים שהעידו אחר עדותם של אלו עכ"ל.

ג) ונ"ל לבאר דברי הקדושים אלו, דהנה מדברי ברמב"ן משמע דעדים אחרים שמעידין דמודעה ה"י דכריהם לא השיבי תרי ותרי ונאמנין דמודעה הוא יעו"ש, ומה שכמה אינן נאמנין להעיד בע"פ דמודעה ה"י דכריהם הוא דהוי חזקין ומגידין, ומכבר שמעתי זה בשם הרכ"ג ר' אלתר מליובטש

והסביר דמה דנחקרה עדותן בסתמא לפינוי על מכירה גמורה בלא מודעה הוא כמו רוב או חזקה, אבל עדים כשמעידים דהוי באונס מכימני, ורק אינבו בעלמא אינא נאמנים מנזכ"כ דכיון שהגיד שזב איתו חזר ומגיד עכ"ד.

אור"ח להסביר הדבר נראה, דהנה בכלל הנזכ"כ דנפ"ל דמכיון שהגיד שזב א"ח ומגיד, יש בזה שני נזכ"כ ושני דינים נפרדים, אחד דאין לו שזב דין עדות בחזרתו, דאי לאו כך גזכ"כ ה"ו יכולין לחזור מעדותן וה"ו נחשבין לתרי ותרי, כמו דכוח ס"ד דרמב"ח בכתובות דף י"ח. ולגבי עדות ששטר ליכא כך גזכ"כ ויכולין לומר אנוסים היינו מחמת נפשות, ועיין בהפלאה שכתב דלפי הס"ד היה הדין דחשוב זה לתו"ת, והב"י דאין חוקרין אותו יותר, דדין הוא שיש גמר וחקירה בעדותן לענין שאין חוקרין אותו יותר, דמכיון דנגמרה עדותן צ"ד אין צ"ד חוקרין יותר עדותן, ואי לאו זה הנזכ"כ היה זה אדרבה דין הגדה אחת דחוקרין אותן עוד וה"ו נחקרים המה בהמודעה, כמו שבעדים אחרים אינן חשבינן כמכחישינן א"ע אלא בעדות, ה"י גם העדים עלמא היכה נגמרת עדותן בהמודעה, וע"ז בא עוד דין דמכיון דנגמרה כבר עדותן ע"כ אין חוקרין ומקבלין עדותן דשוב ה"ו עדות נגמרת כבר וע"כ ג"י אין חוקרין אותה כלל ואינן נאמנים, דהרי אפי' לחזור ולהעיד שנית באותה העדות ג"כ מקרי חזר ומגיד עיין בהפלאה בכתובות, והעטס הוא דכבר נגמרה עדותן ואין חוקרין אותה מהם, וע"ז משני בגמי דבזה הדין היכא דליכא הכחשה אם ה"י עדים אחרים, אלא דע"י דאין חוקרין אותן שזב אינן נאמנין עוד דזהו ג"כ דין חזר ומגיד, בזה יש נפ"מ בין עדות ע"פ לבעל עדותן דכבר נחקרת ונגמרת, ובין עדות ששטר, דאף על גב דיש צ"י דיני הגדה, הגדה בעל פה והגדה בשטר, מכל מקום דין גמר וחקירה בשטר לא דמי לדן גמר שצביח דין בהגדה בעל פה, דלענין שיעידו בשטר לא חשיב כ"כ נגמרת כמו לענין להעיד לבעל עדות בע"פ ויש עוד חקירה גם כשהוחמין ומוסרין בעלמא, וממילא נעשה ע"יז כמו עדים אחרים שמעידין במודעה דה"ו אחד עדות, ה"י בעדים עלמא מה שהעידו במודעה בשטר לעלמן ה"י ג"כ נחקרת עוד דה"ו כמו שיש עוד חקירה בבעדות עלמא ע"יז

סימן מג

בענין הנ"ל

(א) **כעת** נ"ל בבאור דברי רבי מישאש בשמ"ק דהק' מה בין עדות שבשטר ובין עדות שבש"פ, ותי' שם צ"י אופנים, ועשה נראה בצרכי' לבאר אופן השני, דהנה מבואר במס' כהובות דף י"ט דקיי"ל כבר בר רב אשי דמודעה היא דברנו נאמנין משום דמודעה ניתן ליכתב, ויש בזה ג' פירושים, ולפי אחד הוא משום דאין זה עקירת סכודתא, ול"ד להנאי דהנאי חשוב עקירת עדות ומודעה לא חשיבא עקירת עדות, משום דניתן לכתב פ"י לענין החזרת הדמים, חזינן מה דלא מקרי חזר ומגיד אלא כשיש כאן עקירת עדות, אבל אם אין כאן עקירת עדות אע"ג דלענין אחרים שמעידין במודעה חשוב זה כחרי וחרי (א) מ"מ מכיון דלא הוי עקירת עדות יש להם עדיין דין בגדה עדות, דכל עיקר אם מה דיש להם דין בגדה הוא ע"י שיכולין לחזור, בזה צא הבזכ"כ לומר שאין לחזור מעדותן, אבל אם אינה עקירת סכודתא כרי מה שיש להם כה עדות, הוא ע"י שאפי' ע"י דין חקירת עדות הראשונה נמי חלה השני א"כ אינה חזרה ויכולין להעיד, וזהו הטעם מה שיכולין להעיד במודעה אליבא דמר בר רב אשי, ובה נבוא לבאר דברי רבי מישאש, דמכיון דע"י חקירת השטר אחי כה שטרא ומרע לשטרא, א"כ כרי אין זה מדין חזרה אלא מדין שיש לה כה ע"י אלימות כה שטר מודעה, א"כ אין זה חזר ומגיד וחלין שני בהגדות, ואפשר שממילא מתקיימין שני העדויות כחד בגדה, אולם אם מעידין בע"פ כרי לא אחי בע"פ ומרע לשטרא א"כ כרי זה חזרה ואינו חזר ומגיד. וגם אופן הראשון שבשיטה מקובצת יש לפרש, דע"י דהבגדה שבשטר אלימא דנחקרת משלמה יש לפרש ג"כ דלא הוי זה חזרה, דהא יש לה כה לארועי שטרא, אולם לענין אנוסין היינו מחמת נפשות, לא מכוני מה שיכתוב ע"י שטר, דהא הוא מעיד שאינה עדות כלל והוי זה חזר ומגיד ממש, ולענין זה ודאי שטר וע"פ שווין.

(ב) **הגה** מה שכתבנו בשם הרמב"ן לחלק, דעדים אחרים נאמנין לומר דמודעה היא דבריהם

(א) כונתו להכך דפליגי על הרמב"ן שהובא לעיל בסיומן מ"ב.

שלאח"כ בנא השטר לז"ד חזיה גם צ"ד כמו שטרא דמרע שטרא ע"כ יש לדון גם מן המאוחר אל המוקדם דנחקרת עדותן עוד בשטר.

(ד) **ובזה** ניחא מה דחוקשכ לי על חירון הגמ' לפי שיטת הראשונים, דמה דא"כ מודעה היא דברנו אין נאמנין אמנכ היא דברנו א"כ הוא משום דסובר דגם מודעה הוי מעידין על עצמן בעולה והוי כאנוסין היינו מחמת ממון, וא"כ מה עדיפות יש ע"י שטרא מרע שטרא סו"ם הא מעידין ע"ע בעולה, וכרי אפי' לפי הס"ד דרמב"ם בכתובות דבעדות שבשטר ליכא דין דאינו חזר ומגיד מ"מ אם אמרי אנוסין היינו מחמת ממון א"כ משום דעושין עצמו רשעים, א"כ אמאי נאמנין יותר להעיד בשטר אעולה על עצמן וכי בשטר יכולין לעשות עצמן רשעים, ולפי דברנו א"כ דשאני הכא לענין להעיד מחוך השטר עוד לא חשיב נחקרת, ויכולין להעיד בשטר במודעה, מכיון דלאח"כ יכ"י כשטרא מרע שטרא, וע"כ אין מעידין בעולה דאדרבה דחשוב כמו לא העידו בשטר שהוא בלא מודעה משום שע"י השטר של המודעה נגמרה העדות כאלה והוי כמו שהעדות נגמרה כאלה בשטר והמודעה ואין כאן חזר ומגיד, ואדרבה כמו צהר כר"ד חשיב מכיון דלאח"כ צהר לז"ד יכ"י שטר מרע לשטר והוי כעדים אחרים שמעידים אחרי עדותן של אלו דחשובים כחד עדות ולא אמרי' דמוכחשים מהשטר, כ"י עדות שבשטר הוי חזרה בגדה עם העדות שבהמודעה ואין השטר חשוב נגמר ונחקר לענין שלא נקבל עדות שעשו לעצמן בהמודעה.

ואר"מו"ר הגאון האמתי הלדיק רבן ומאורן של ישראל האב"ד דבריסק נ"י שליט"א אמר לבאר דברי רבי מישאש באופן זה, דהנה מו"ר זיע"א נסתפק בבאור דין חוכד"ד, אם הוא רק דין דהבזכ"כ הוא דנאמן להדבור האחרון שהוא אמת, אבל אם כלפי שמיא הוא דעדות הראשונה הוא אמת נשאר עדות הראשונה לעדות, או לא דנאמר דבאור הבזכ"כ הוא דנחבטלה עדות הראשונה ע"י שחזר ממנה חוכד"ד, ואפי' לענין כלפי שמיא ג"כ לית לה דין עדות ועל אופן השני הקשה מדברי הגמ' מכות דף ... (סוף בענין חסר וחבל עד דאבדין)

סוגיית הדף

רלו עליות דרבנו יונה

גנזי ראשונים / בבא בתרא

מר בר רב אשי אמר אמנה היו דברינו אינן נאמנין, אע"פ שאין כתב ידן יוצא מחקום אחר. מודעה היו דברינו נאמנים ואע"פ שכתב ידם יוצא ממקום אחר. ואע"ג דתנן⁵¹ העדים שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות כו'. התם עקרי לה לטהרותיהו לגמרי ואומרים שלא העידו כלל לפי שאנוסים להעיד מה שלא ראו.

אבל בנכתב המודעה בשטר וקדמה לאשקלתא, אתי שטרא דמודעה דקדים ומרעא לשטרא דאשקלתא דבחרא, אבל ברבנו מבואר דאפילו אם היתה חתימת המודעה בשטר אחר חתימת המכר נמי מועיל עדותן שבשטר לאורעי עדות שטר במכר, והטעם דלרבנו הוה קשה הסברא של הרשב"ם דמשום דקדים המודעה לא הוי משום זה חוזר ומגיד, דהא חזינן דהמקשן בס"ד הוה ס"ל דאפילו חתמו תחילה המודעה חשיב חוזר ומגיד, וע"כ הביאור דעיקר הדין שאינו חוזר ומגיד הוא דאין לקבל עדות לסתור עדות שכבר נחקרה בכ"ז, והנה במודעה אע"פ שקדמה חתימת המודעה, ששט דאין להחשיב משום כך דמה שחתמו אחר כך על האשקלתא, הוי כחוזר ומגיד, ואע"פ שעדות המודעה קדמה בזמן מ"מ כיון דעיקר עדות המודעה באה על שטר המכר, ואפילו לפי עדותן שבמודעה חלה עדות המכר, שפיר יש לנו לדון את העדות שבשטר המכר לעדות שנחקרה ונגמרה, ומשום כך חשובה עדות המודעה לחזורין מעדות הנחקרת של שטר המכר, ובקיצור דאין בדין חוזר ומגיד קפידא במקום בזמן. רק אם העדות הקודמת סותרת עדות השניה הנחקרת דאז הוי על השניה דין חוזר ומגיד ופטולה, ולפי"ז היה קשה לרבנו תירוצי הרשב"ם, דאיכא אינו מבואר תי הגמרא דע"י שקדמה המודעה מועלת. ולכן חידש רבנו כמה יסודות מתודשים, [ביאור דברי רבנו למדתי ממש"כ הגר"ב זצוק"ל בברכת שמואל⁵² ודבריו נפלאים עד מאוד], וס"ל דגם לר"ג הוי מודעה ניתנת להכתב ואינה סותרת עדות המכר כמו למר בר רב אשי, וזה מוכרח מהא דאם עדים אחרים מעידים במודעה לא הוי תרי ותרי, אלא דמ"מ סובר ר"ג דבאותן העדים יש ריעוחא של חוזר ומגיד, והוא דבעיקר הכלל שאין חוזרים ומגידים יש שני דינים, חדא, דאין חלות שם עדות בחזרתו, כלומר דאי לאו גה"כ אם היו חוזרין מעדותן היינו חושבים אותם כעדים אחרים להיות נחשבים כתרי ותרי, ונתחדש דאין בעדותן השניה כלל שם עדות וזה דין בהגדת העדות, ותו נתחדש דין בקבלת העדות ע"י הבית דין, שאין מקבלין עדות נוספת מהעדים אחר שכבר נחקרה ונגמרה עדותן, שע"י הגז"כ של אין חוזרין ומגידין למדנו שיש דין גמר על חקירת העדים ותו אין מקבלין שנית עדות מהם אפילו באותה עדות גופא, [וכ"כ בהפלאה כתובות יח, ב דאפילו אם נצטרכו להגיד אותה עדות בשביל קיום וכדו' שנית ואפילו אותה ההגדה אין מקבלין]. וזה מבואר גם ברמב"ם ס"ג מעדות ה"ה וז"ל: כל עד שנחקרה עדותן בב"ד אינו יכול לחזור בו כיצד אמר מוטעה הייתי שוגג הייתי וכו' אפילו נתן טעם לדבריו, וכן אינו יכול להוסיף בעדותו תנאי ע"ש, והם ב"ה דינים שכתב, חדא דאין יכולין לסתור עדותן הראשונה, ותו דאין מקבלין אותן שוב אפילו באותה עדות ממש. ולפי"ז מבואר החילוק בין עדים אחרים שאם העידו במודעה דאינם חשובים תרי ותרי, כיון דגם רב נחמן ס"ל דאין מודעה סתירה לאשקלתא, משא"כ בהעדים עצמן כיון שכבר נגמרה עדות האשקלתא ע"י עדות השטר בלא מודעה, שוב אין מקבלין מהם עוד הגדה ואפילו באותה העדות עצמה, דזה ג"כ הוי חוזר ומגיד. והשתא מחדש רבנו דאע"ג דדין חוזר ומגיד יש גם ע"י הגדה שבשטר [ע"י כתובות יח, ב וכ"כ ה"מ עדות בע"פ אבל בשטר לא והאמר ר"ל וכו']. הני מילי לענין הפסול הראשון שכתבנו כשבאה עדותן לבטל עדות הראשונה, דבזה אין חוזרין כלל, משא"כ לגבי הדין השני שהוא דין על הבית דין שלא לקבל עוד עדות אפילו באותה עדות, יש חילוק בין עדות של שטר להגדה שבע"פ, דבעדות בשטר הוי כנחקרה בבית דין מכח עצמן דהרי אין מעידין בבית דין, ואמנם אם יבואו לסתור דבריהם הראשונים אינם יכולים, דהרי יש דין על ההגדה שאין יכולים לחזור ולהגיד, אבל במודעה דלגבי עדים אחרים חזינן דלא הוי כתרי ותרי, והיינו דלא הוי כסותרין, אלא שבע"פ הא דאין נאמנים, הוא מפני שאין מקבלין בית דין כלל להעיד באותה עדות ממש, אבל כשמעידים ע"י עדות שטר דהוי כמעידים בפני עצמם ולא שייך שלא יקבלום בית דין הוי כקבלת עדות ראשונה וכיון שאינה סותרת הראשונים לא גרעי מעדות של אחרים דלא חשיבי תרי ותרי כלל. 516 כתובות

אבל כאן הרי הם מודים בעיקר עדותם שחתמו שטר המכר במצות המוכר ועשו כהוגן להציל האנוס מיד אונסו [הלכך נאמנים אע"פ שכתב ידם יוצא ממקום אחר]⁵¹⁷. ואע"ג דכי אמרי נמי אמנה היו דברינו מודים הן בעקר עדותן שזה צוה לכתוב, מ"מ מעידין הם שעשו שלא כהוגן, לפי שלא ניתן לכתוב כדאמר התם⁵¹⁸ שטר אמנה עולה הוא וסהדי אעולה לא חתמי, הלכך אפי' כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר, ומן טעם שפירשנו. ונראה דהיינו דאצטריך תלמודא לעיל לאקשוי מדר"נ אע"ג דמסתמא היה כתב ידו של רבה בר בר חנא יוצא ממקום אחר, אפי"ה (לא) איצטרכינן לאקשוי מדאמר ר"נ מודעא היו דברינו [אין] נאמנים, דלאו מילתא דפשיטא היא, דמר בר רב אשי פליג עליה אע"פ שכתב ידן יוצא ממקום אחר.

עלה בידינו. המוכר באונס, בין באונס הגוף בין באונס ממון⁵¹⁹ מכרו קיים, בין שאנסוהו למכור שדה סתם והוא בורר ומכר א' מהן, בין שאנסוהו למכור שדה (סתם) [זו] הרי גמר ונתרצה ומכרו קיים. והוא שאנסוהו למכור קרקע, שאין אונאה לקרקעות, אבל אנסוהו למכור מטלטלין בפחות משוין [כיון שיש שם אונאה כדי בטול מקח] אין כאן תורת מכר. אנסוהו ונתן שדה במתנה מתנתו (מתנה) בטלה⁵²⁰, אע"פ שכתב לו את השטר ואע"פ שכתב שם אחריות, כיון שאנסוהו על כך מתנתו בטלה⁵²¹. הגולן שהוחזק בגזלנות על שדה זו אע"פ שהודה

יה, א. 517 שיטת רבנו דנאמנים אפילו יוצא כתי"מ ממק"א וכן דעת הרשב"ם אבל התוס' ברי"ה מר כתבו דוקא באין כ"י יוצא ממק"א משום מיגו, ונראה הביאור דס"ל לתוס' דאם כ"י יוצא ממק"א נעשה עדות האשקלתא כנחקרת והוי כחזרין ומגידים וחו אין ב"ד מקבלין אפילו באותה העדות וכמו לר"ג, אבל כשאין יוצא ממק"א ויש להם מיגו לפסול השטר אין על האשקלתא דין דנחקרה ולא הוי כהגיד ומשו"ה השתא דבאים להעיד הוי קיום השטר עם המודעא כעדות אחת דלא היה עדיין כיון שהגיד ולכן לא שייך גם הפסול של חוזר ומגיד, ור"ג פליג דכיון דמודו דשטר האשקלתא אינו מווייף תו הוי עדות האשקלתא כנחקרה משעת חתימה והוי כחזר ומגיד. וסברת רבנו דלמר בר רב אשי כיון שמודעא ניתן להכתב, ובאחרים חזינן דלא הו' כתרי ותרי, הרי זה כעדות אחת ואין זה בגדר חוזר ומגיד, דהו' כמעידים על בי מעשים. 518 כתובות יט, ב. 519 כדמוכח מפרדיסא לעיל מ, ב ומההוא דבעי לנסבא איתתא ומהא דהוי ממטא חמריה לשחור. 520 דתליוהו ויהיב ליה זכיניה, והביאור כי הגר"ש שקום זצ"ל, דהא דבמתנה לא גמר ומקנה אע"ג דודאי איכא אומדנא דנות לו להנצל מאונס מיתה ויסורים בשביל דבר שניתן, הביאור דבאמת חשוב התרצותו כרצון דהלא מתרצה ליתן הדבר שכופין אותו עליו כדי להנצל מהיסורין, אכן התרצותו כזו אינה חשובה כרצון מוחלט דאם נות לו לסבול היוק קטן יותר מהיוק גדול אין זה נחשב כרצון דמ"מ לבו דוי ומתאונן על הפסדו, וענין הרצון הוא שיהי נחשב בדעתו שרוצה באמת אבל מה שנות לו נוק קטן מנזק גדול אין זה רצון דשניהם רעים לו, ומשו"ה במתנה אף דניחא ליה עדיין רעה והפסד לו שמתסיד חפצו בלא תמורה משא"כ במכירה שנותנים לו כל דמי החפץ שאינו מפסיד כלום או אע"פ שבלא הכפיה לא היה מתרצה למכור מ"מ עכשיו כדי להנצל מהאונס נחשב כרצון מוחלט דאינו מססיד כלום. ולדבריו במכר הוי הסכמה מוחלטת משא"כ במתנה. ומיהו יש לומר בביאור אחר החילוק דבמכר עיקר הקנין נעשה ע"י מתן המעות ומשו"ה מספיק רצון שבא ע"י הכפיה שאינו מוחלט לגמרי, משא"כ במתנה שכל עיקר הקנין ע"י הרצון וכמ"ש הרמב"ם מכירה ע"י ה"ג שאין הולכין במתנה אלא אחר גילוי דעת הנותן שאם אינו רוצה להקנות בכל לבו לא קנה המקבל מתנה ע"כ. 521 דהלכתא בהא כשמואל.

דאה"נ, ולפ"ו מהני בשדה סתם, אפילו לא אמר רוצה אני.

ר"ו) שם תוד"ה תינח דקדיש בכספא וכו' דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת, לכאורה היה נראה, דלטעם זה אין כאן עקירת הקידושין אלא שחכמים מתירין איסור א"א, כמו שמתירין טומאת כהן בבעל דרבנן להך מ"ד — יבמות פ"ט — אבל לפי"ז, אין כאן בעילת זנות, כיון שחלו הקידושין, אלא שניתרת מכאן ולהבא, ומוכה, דגם לטעם זה יש כאן הפקעת הקידושין, דיש כח ביד חכמים שלא יחולו הקידושין מתחלתן, ומשו"ה הוי בעילת זנות, אבל עדיין תיקשי, למה להן לתקן באופן זה דהוי בעילת זנות, הא אפשר לתקן שיחולו הקידושין, אלא שיתירו אח"כ איסור א"א, כמו שמתירין איסור טומאת כהן, ולא תיהוי בעילת זנות.

ר"ז) שם תוד"ה קדיש בביאה וכו' שהיה נותנה ברצון ולא היה וכו', וצ"ע דגם גבי אשה נימא הכי, שאין רצונה להתקדש ולא לקבל שאר וכסות וכן בכל תליוהו וזבין, אין רצונו במעות ולמכור השדה, ולולי דבריהם, היה אפשר לחלק, דמה שנפטר משאר כסות, לא הוי כקיבל זוזי, כמו דמקדש במלוה אינה מקודשת, מפני שלא קבלה כלום, אלא שנפטרה מחובה, אבל מדברי תוס' מבואר דלא ס"ל חילוק זה, לענין טעמא דגמר ומקני אגב זוזי.

ר"ח) שם. אמר ר"ג מודעה היו דבריניו אין נאמנין, וכתב הריב"ש בסי' ר"ג דדוקא אם עדי השטר עצמן מעידין על המודעה, אבל בעדים אחרים מעידין על המודעה, אתי ע"פ ומרע לשטרא לכו"ע, ואף אי נימא, תו"ת גינהו, אוקי ארעא בחמ"ק, כמו בנכסי דבר שטיא, ומקורו מדברי הרמב"ן כאן עיי"ש, וקשה איזה טעם יש לחלק בזה, כיון דעדי השטר מיקרו חוזרין ומגידין, דנחשב כהגידו בחתימתן שלא היה מודעה, א"כ בעדים אחרים, פשוט דהוי תו"ת, ומה מקום להסתפק בזה, ולמסקנתו דהוי כמו בנכסי דבר שטיא, קשה ללישנא דתו"ת ספיקא דאורייתא, ולא מוקמינן בחמ"ק — יבמות ל"א — אלא ארעא היכא דקאי תיקום, א"כ בטלה כל מודעות אם היה המכר בשטר, ואפי' למר בר רב אשי, הא כתבו בתוס' דכת"י

יוצא ממ"א לא פליג, ומודה דאין נאמנין, וא"כ בעדים אחרים הוי תו"ת, ולא מהניא שום מודעה על שטר מקוים, מיהו דעת רשב"ם, דמר ב"ר אשי פליג גם בשטר מקוים, ולשיטה זו קשה מהא דפריך, אי דקאמרי עדים אי דכתב ידן יוצא ממ"א פשיטא דאין נאמנין, ומאי פשיטותא, דאדרבא קיי"ל דנאמנין כמר ב"ר אשי.

ר"ט) שם תוד"ה אמר ר"ג וכו' שהרי אינן מודין שהיה שטר כדין, לכאורה לפי"ז, אפילו כת"י יוצא ממ"א נמי ליהמנו, ובגמ' שם מבואר, דגם בכה"ג מיקרי חוזר ומגיד, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא, דאפילו מיגו לא מהני בחוזר ומגיד, וצ"ל דכונתם כמו שכתבו בכתובות שם, דכיון שפוסלין את השטר מעיקרו לא הוי קיום כלל, אבל במודעה, שהשטר נעשה כדין שפיר הוי קיום, אלא דיש להן מיגו, ולאורועי שטר מקוים לא מהני מיגו, אלא דק"ק, דבשלמא באמנה, מיקרי נעשה בהכשר שנכתב ונמסר מדעת המתחייב, אבל במודעה שהי' אנוס ונעשה שלא ברצונו, אין כאן דעת המתחייב, וא"כ לא נעשה בהכשר.

ר"י) מ"ש הרמב"ם פ"ו מהל' גירושין לענין ביטול מודעה, אמור בפנינו שכל הדברים שמסרת וכו', והרשב"א הקשה ע"ז, ועי' בר"ן פרק השולח, אבל כדברי הרמב"ם כן כתב בשו"ת הר"י מיגש בסי' קט"ו וכתב שם, והיא סברא נכונה עד מאד, מדוייקת בתכלית הדיק, וכבר נתפשטה הוראה זו בכל האגדלוס".

ר"יא) דף מ"ט. תוד"ה וכדרב כהנא וכו' ואפילו ר"מ לא פליג וכו', כוונתם דדוקא בדאורייתא ס"ל לר"מ תנאי בטל ולא בדרבנן, כמבואר בגמ' כתובות ג"ו, וע"כ לא הקשו ארב כהנא דס"ל דלא מהני סילוק בדאורייתא מר' יהודא, די"ל דר"כ ס"ל כר"מ דתנאי בטל בדאורייתא, אבל על סוגית הגמ' קשה דהא איירי בדרבנן, ובזה לא פליגי ר"מ ור"י, ולא איצטריך לדרב כהנא ותירצו, דשאני התם דהוא דרך תנאי, וטעם חילוק זה דהא דלא מהני סילוק בדאורייתא, משום שאין כח ביד האדם למנוע את דין התורה מלחול, ונהי שהאדם סילק את עצמו, מ"מ דין התורה במקומו עומד, דמה כחו של אדם לעקור דין התורה, אבל כשעושה

סוגיית הדף

כב היים הלוי הלכות גירושין חדושי רבנו

וא"כ הרי מבוחר מה להדיא דלא כדברינו, דכל שמעידין על השקר שנעשה כהלכתו שוב אין בו משום חסרון קיום. אכן נראה, דהתם טעמא משום דנהי דאיכא בהגדתן דין חסרון קיום, מ"מ מאחר דעכ"פ הא מעידין שהשקר כשר, א"כ שוב הדר דינא דהשקר מכחיש ומבטל להגדה עדותן שאומרים אמנה ה', וממילא דלא מהניא גם טעמא דחסרון קיום כיון דמוכחש זאת מעדות שבשטר, וכמבואר כן להדיא בב"ב דף מ"ט דטעמא דאין נאמנין משום דלא אחי ע"פ ומרע ל"י לשטרות, והיינו כמש"כ משום דעדותן היא דבר המתכחש מתוך העדות שבשטר, אבל אה"כ דבעיקר הגדה עדותן של העדים שאומרים אמנה היו דבריו אית בה דין חסרון קיום, כל שמעידין שלא נגמר עדיין מעשה השטר, אלא דלא מהניא משום הכחשת השטר, וא"כ כל זה הוא בלאמנה ומנאי דהעדים אומרים דבעשיתן נמסר להמלוה שלא בחיוב, וע"כ שפיר השטר מכחישן, משא"כ בכתבתי ללות ולא לוימי דליכא ע"ז שום הכחשה מהשטר, דהרי קי"ל כותבין שטר ללוה, א"כ שוב מועיל הדין של חסרון קיום דנאמן ע"ז, משום דלפי הגדתן עוד ליכא עדות של חיוב בהשטר ושפיר נאמן גם בלא מינו וגם לרי"ג, ומכש"כ דאין קי"ל כמר נר"א דאי לאו טעמא דאין אדם משיב עלמו רשע נאמן גם להכחיש את השטר, וכדמוכח כן מהא דפסק הרמב"ם בפ"ד מה' מלוה ולוה בה"ה שם שהבאנו דהלוה עלמו נאמן לומר אמנה ה', אף דזה מכחיש להשטר, וכמש"כ הרמב"ם בפ"ג מה' עדות דאמנה הויא עדות שקר, ומ"מ נאמן הלוה, ומדמהימן הלוה גם בהכחשת השטר, ש"מ ודאי דאין זה מדין מינו ורק מדין חסרון קיום, ומשום דכיון דלפי הגדה עוד לא נשלמה העדות שבשטר ואין כאן עדות של חיוב ע"כ ה"ה בכלל חסרון קיום, וכש"כ.

ומעשה מיושב היטב דברי הרמב"ם שהבאנו שפסק גבי נט דאם טען ממני נפל ומלאה אותו אינו נאמן וגבי שטרי הלואה פסק דמהימן, ולפי"ז הרי ניחא, דהרי טעמו של הרמב"ם שפסק גבי נט דאינו נאמן הוא משום דכ"ל דחשוב מילתא דלא שכיחא כל כך דאף מינו לא מהניא בזה, אכן כ"ז הוא רק מינו, אבל היכא דאין כת"י יולא ממק"א או פשיטא דמהימן, משום דלא הוי קיום כלל, וכמו דמהניא גם נגד עדים ושטר, ומכש"כ בלא שכיחא, וע"כ שפיר פסק הרמב"ם גבי הלואה דמהימן באין כת"י יולא ממק"א, משום דלא הוי קיום כלל, אלא דכ"ז הרי לא שייך אלא היכא דלר"ך קיום, משא"כ בגט אשה הרי פסק הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין ובפ"ג שם דגט אשה א"כ קיום כלל, אלא דהבעל יכול לטעון מזוייף, וא"כ היכא דהודה דנכתב כהלכתו שוב לא שייך לומר דחסר קיום, כיון דא"כ קיום, ומה שיוכל לטעון מזוייף הוא רק מינו, וכיון דהוי מילתא דלא שכיחא דלא מהניא מינו שפיר פסק הרמב"ם דאינו נאמן.

פ"ב הכ"א אשה אומרת מה וכו' ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת תלא עכ"ל, ובח"מ שם הביא דעת הרמב"ן והרשב"א שחולקין ע"ז וס"ל דגם בבא עד כשר לבסוף ג"כ אמרינן על עדות האשה שמקודם דכ"מ שהאמינה תורה ע"א ה"ה כשנים ואין דבריו של עד כשר שבה לבסוף כלום, והוכיחו זאת מהא דאיחא בירושלמי גידל בר בנימן בשם רב בכל מקום שהכשירו מדות אשה האיש מכחיש את האשה והאשה מכחשת את האיש, וכן הוא בתלמודין בכתובות דף כ"ג גבי שביס אני וחברתי טהורה ואמר לה ע"א את ומברתך טמאה חברתה משתריא אפומא דידה, וכן פסק הרמב"ם בפ"מ מה' איסורי ביאה ע"י"ג, הרי להדיא דכל מקום דאשה נאמנת הרי היא נאמנת בעדותה גם לגבי עד כשר, וא"כ הרי ממילא

הואיל ואם רנה אמר לא היו דברים מעולם והרי מפיו נתקיים ה"ז נאמן וישבע היסת ויפטר עכ"ל. ולי"ע דמ"ש דבה' מלוה ולוה כתב סתמא דבטען שכתב ללות ולא ליה נאמן ובה' גירושין חילק דבטען שפיל ממנו ומלאה אותו אינו נאמן, ומ"ש גם משארי שטרות ולי"ע, וכבר עמדו בזה המפרשים.

ונראה לומר, דהנה התום בכתובות ד"ח ע"כ הקשו על הא דתנן העדים שאמרו כתב ידיו הוא זה אבל אנוסים היינו וכו' אם אין כת"י יולא ממק"א הרי אלו נאמנין, והא לקמן דף י"ט ע"כ הניא שנים החתומין על השטר ובאו שנים אחרים ואמרו אנוסין היו הויין תרי ותרי, הרי דחשוב עדות גמורה בשטר שאינן אנוסין, ואין מהניא הא דאין כת"י יולא ממקום אחר דליהמנו והא הוי מינו במקום עדים, ומירלו ז"ל וי"ל כיון דהגריכו חכמים קיום הכא לא חשיב קיום כלל מה שאומרים כתב ידיו הוא זה כיון דאינו גופייהו אמרי תכ"ד קטנים או אנוסים היינו, וביאור הדברים, דהכא לאו מדין מנו אחינן עלה, ורק דקיומם לא מהני כיון דאמרי דאין זה שטר כלל ורק מעשה כתובה בעלמא, וממילא לא שייך הכא מה דהוי נגד עדים, דמ"מ עדותן אינה מתקיימת רק כמו שהם אומרים ואמרינן הא הויא דאין זה שטר כלל. ויש להסתפק באומר ככתבתי ללות ולא לוימי מהו דינו, אם ניחא דדוקא באנוסים וקטנים דלפי דבריהם ע"כ השטר בטל בזה הוא דאמרינן דהוי מחוסר קיום כיון דאמרי דאין זה שטר כלל, אבל בכתבתי ללות ולא לוימי דמודה דע"כ השטר קיים דהרי עדיין הוא שטר גמור ללות בו, וא"כ הרי גם לפי דבריו אין כאן חסרון קיום כלל, ורק דמדין מנו אחינן עלה שיהא נאמן לומר לא לוימי, או דניחא דכיון דכ"ז שלא ליה ולא מסרו למלוה א"כ אחי לא נגמר עדות שבשטר ואין כאן עדות של הלואה, א"כ שוב אמרינן דכיון דלפי דבריו אין כאן עדות כלל, על כן שוב לא לריכינן לדין מינו כלל, ודין מחוסר קיום ב"י, דהקיום אין בו ממש כיון דקאמר דאכתי ליכא עדות של הלואה כלל בשטר זה, ולי"ע. ונראה דלפי המבואר בסוגיא דף י"ט שם דהעדים שאמרו אמנה היו דבריו אם כת"י יולא ממקום אחר אין נאמנין, ובאין כת"י יולא ממק"א נאמנין, הרי מבוחר דגם בכה"ג דיינינן ב"י דין חסרון קיום, דכיון דבכת"י יולא ממק"א אין נאמנים א"כ הרי בע"כ דהעדות שבשטר מעידה דאינו אמנה, וממילא דלא מהניא מינו ליה דהא הוי נגד העדות שבשטר, ובע"כ דנאמנותן באין כת"י יולא ממקום אחר הוא מדין חסרון קיום, והרי באמנה הרי ע"כ השטר מיהא כשר הוא ללות בו, ובע"כ דגם בכה"ג שע"כ השטר כשר הוא מ"מ כל שאומרים עליו שאין בו עדות הלואה עדיין אין זה קיום, וגאמניס העדים מדין חסרון קיום, וה"ה בלוה המקיימן ג"כ נאמן מדין חסרון קיום, וא"כ להסתייע מדין מנו כלל. וכן נראה מוכרח מהא דתנאי הוי דבריו דנאמנים באין כת"י יולא ממקום אחר, לדעת הסוכרים דבכת"י יולא ממק"א אין נאמנים, דג"כ מוכרח בע"כ דמדין חסרון קיום אחינן עלה, והתם הא ג"כ השטר עדיין כשר הוא ללות בו, דהרי בנוף השטר לא נכתב בו שום תנאי, וגם דכידו למחול לו את התנאי, ובע"כ דגם היכא דע"כ השטר כשר הוא מ"מ כל שיש בו חסרון עדות של מסירה והלואה דהוא חסרון גמר העדות שבשטר דיינינן ב"י דין חסרון קיום דמהימן גם בלא דין מינו.

א"א דלי"ע מהא דמבואר שם בכתובות ד"ט ע"כ אר"ג העדים שאמרו אמנה היו דבריו אין נאמנים, ולדעת הרבה ראשונים קאי זאת גם באין כת"י יולא ממק"א, ואע"כ דנאמרו אנוסים היינו הרי מבוחר להדיא במתני' שם דנאמנין באין כת"י יולא ממק"א, ובע"כ משום דבאומרים אמנה היו דבריו כיון שהשטר מיהא כשר אין בו משום חסרון קיום,

1

האשה שנתארמלה פרק שני כתובות

זו נסים עין משפט

א מ"י פ"ג מ"ג מ"ג
 תפילין ו"ח הלכה י'
 סנה ע"ג כ"ג מ"ג י"ד
 מ"ג פ"ג ט"ג פ"ג
 ב מ"י פ"ג מ"ג מ"ג
 מ"ג פ"ג מ"ג מ"ג
 הלכה ו' סנה ע"ג מ"ג
 ט"ג פ"ג מ"ג מ"ג
 מ"ג פ"ג מ"ג מ"ג
 ג מ"י פ"ג מ"ג מ"ג
 סנה ע"ג ט"ג מ"ג
 מ"ג פ"ג מ"ג מ"ג
 ד מ"י פ"ג מ"ג מ"ג
 סנה ע"ג ט"ג מ"ג
 מ"ג פ"ג מ"ג מ"ג
 ה מ"י פ"ג מ"ג מ"ג
 סנה ע"ג ט"ג מ"ג
 מ"ג פ"ג מ"ג מ"ג

שלישי הנבחרים

א כתב הטור (ה"ב סי'
 ו') ולא אמרנו
 שבעה שמתנו לא ידע
 שהיה אמנה ואח"כ
 נהפך להם שהיא אמנה
 נאמנה ולא כתב יד
 יאלא ממקום אחר כל
 דבר אין נאמנה ורוב
 נקט כחך דמועדא
 נאמנה אפי' כהנך
 ידע יאלא ממקום אחר
 ויחייב (ה"ב סי' כ"ג)
 כתב ספרנו ראשונה:
 לשון רש"י
 ה"ב אות י"ג ע"ד שטר
 מכר שאמרו מודעה
 מכר לו האומר על
 המזכר הזה לפי שאנוס
 היה מבידו אין
 נאמנה כדבר מו"ח לפי
 שאלו היו רשאי לכתוב
 שטר המכר עד שלא
 יכתב שטר המודעה
 תהא ואין נאמנה למר
 שמתנו שאלו כ"ג אפי'
 שהשטר מתקיים על
 סי'ס. ולי נראה שהרשות
 בידי לכתוב שטר האמר
 תהא ואח"כ כותבין
 שטר המודעה מן
 ראשון קודם האמר
 שמתנו שמתקיים להם
 המודעה הרי היא כאלו
 כותבין ומוציאה מאלו
 והאמנים למר מודעה
 היו דבריו ולפני שטר
 המכר אפי'ם שהחזיקו
 מתקיימת שאלו על
 סי'ס שרי יוכלו
 לכתוב המודעה בעשוי
 מן הראשון כמנואל
 בקונטרס הראיות
 (ה"ב סי' כ"ג)
 ב (טור ה"ב סי' כ"ג)
 כתב הרמ"ה בעד
 אומר היה תנאי ועד
 אומר לא היה תנאי אם
 על מעטלעין מעדין
 נשבע התבע שטעה
 דלאורייתא ע"פ היה
 התבע שאמר שאלו היה
 תנאי ואפי'ם שהער
 האמר מתחשו לא אמרי
 אוקי חד נטעדי חד
 דרמנא הימנה לחד
 לחייט שטעה וכל מקום
 שהאמנה תורה ה"ל
 כשנים (כ"ג) ואלו דקאלמר

אסור ולא אמרין דמני לעכו"ם על פשיטי דספרא שעל הלוה
 ליתן שכר הסופר ופעמים שאין לו וזמנו המלוה וחזרו וגזרוהו
 מלוה בשעת פרעון ואעפ"כ אין לו לעכב את השטר בשביל זה
 הכי מוכח בגמרא:^(א)
ספר שאינו מוגה. מורה נבואים
וכמוסי: מוגה. נ' [מן] עשית
עז:
עדים שאמרו אמנה היו דבריו
אין נאמנין. אפילו אין
כתב ידס יולא ממקום אחר
ודלסקי רב אשי לעיל מדרב כהנא.
וק"ל לרב נחמן נמי מודעה היו
דבריו אין נאמנין משום דס"ל
דכיון דליכא מודעה אין רשאיין
לכתוב אותו שטר שנמסרה עליו
דלאו כמודעה נחמתי נפשות
שקטין אלא מתמת אונס ממון
ור"י גופיה הוה דלאמר^(ב) צפרק
חוקת הכתים (כ"ב מה): אי מודעה
לאו אשקלתא ואי אשקלתא לאו
מודעה הלך כשאמרו שמודעה
השטר להס ואעפ"כ כתבו את
השטר חתמי אעולה ולא מהימני:
ומר בר רב אשי אמר דבאמנה
היו דבריו אין נאמנין.
משום דעולה הוה: אצל במודעה
נאמנין דיתן י"בתב. וכחך רש"י

מלמח צעיא היא בגמרא אי דמי לאמנה ולא מהימני לו לנלמח
 תנאי מילתא אחריתי היא ומהימני: ומסקינן כי אתו ד'קמן.
 לקוחות שעדין מעדין שמנאי היו דכריס: אמרינן דהו ידע
 קיימו תנאיכו. לנעליס: והתו ד'רינא. אס שעכ שז הקרע:
 איתמר *ספר שאינו מוגה א"ר אמי עד^(ג)
 שלשים יום מותר להשהותו אחר שלשים
 יום אסור להשהותו שנאמר אל תשבן
 באהלך עולה: אמר רב נחמן עדים שאמרו
 אמנה היו דבריו אינם נאמנים מודעה
 אמר *אמנה * היו דבריו אינם נאמנים
 מודעה היו דבריו נאמנים מאי מעמא
 האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב וכן
 הלכתא. עדים שאמרו תנאי היו דבריו
 נאמנים וכו' אתו לקמן^(ד) אמרינן דהו ועד
 תנאיכו והתו ד'רינא עד אומר * תנאי ועד
 אומר אין תנאי א"ר פפא תרוייהו בשטרא
 מעליא קמסרהי והאי דאמר תנאי הוה ליה
 חד ואין דבריו של אחד במקום שנים מתקוף
 לה רב הונא בריה דרב יהושע אי הכי אפילו
 תרוייהו נמי אלא אמרינן הני למעקף
 סהדויתיהו קאתי האי נמי למעקף סהדויתיהו
 קאתי *והלכה כרב הונא בריה דרב יהושע:

ספר שאינו מוגה. מורה נבואים
 ומהימני: ומסקינן כי אתו ד'קמן.
 לקוחות שעדין מעדין שמנאי היו דכריס:
 אמרינן דהו ידע קיימו תנאיכו. לנעליס:
 והתו ד'רינא. אס שעכ שז הקרע:
 איתמר *ספר שאינו מוגה א"ר אמי עד
 שלשים יום מותר להשהותו אחר שלשים
 יום אסור להשהותו שנאמר אל תשבן
 באהלך עולה: אמר רב נחמן עדים שאמרו
 אמנה היו דבריו אינם נאמנים מודעה
 אמר *אמנה * היו דבריו אינם נאמנים
 מודעה היו דבריו נאמנים מאי מעמא
 האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב וכן
 הלכתא. עדים שאמרו תנאי היו דבריו
 נאמנים וכו' אתו לקמן^(ד) אמרינן דהו ועד
 תנאיכו והתו ד'רינא עד אומר * תנאי ועד
 אומר אין תנאי א"ר פפא תרוייהו בשטרא
 מעליא קמסרהי והאי דאמר תנאי הוה ליה
 חד ואין דבריו של אחד במקום שנים מתקוף
 לה רב הונא בריה דרב יהושע אי הכי אפילו
 תרוייהו נמי אלא אמרינן הני למעקף
 סהדויתיהו קאתי האי נמי למעקף סהדויתיהו
 קאתי *והלכה כרב הונא בריה דרב יהושע:

איכא מנא דאמר בגמרא (כ) דזימנין דמשהי ליה אפשיטי
 דספרא ומוחר לקיימו:
תרוייהו בשטרא מעליא קא מפהדי. שהם מעדיים
שהשטר אמר וכמו שהוה כחוד בשטר נלא תנאי
חמטו: והאי דקאמר תנאי חד הוא. ואינו נאמן לעקור שטר
ששנים חמטו: ו' אי הכי. דמין שהער על כחך יד עשיו
לוה כאלח ממקימי השטר כמות שהוה כחוד נלא תנאי והו לכו
עדיס דעדות אמרוס דברי חמד^(א) ואין דברי אחרן^(ב) נאמניס
שניס: אפי'ו תרוייהו נמי. דלמרי תנאי היו דכריס לא להימני
דחי לכו חזרינן ומגדינן: אלא אמרינן דני *מייעקר סהדויתיהו
קא ארו. למר לא חמטנו אלא על מנח שימקייס התנאי וכיון
דעדות כפי עמנו היס: האי נמי. כי אמר חד תנאי היה עוקר
לחמטו ידע למר לא חממתי אלא על מנח כן וכיון דלמי לן
דמלחא אחריתי היא וטערא ממילא מעיקר אשכמו דאין בשטר
ממוס אלא עד אחר.
 דתנאי היו דכריס נחלקו בה אבות העולם ז"ל שרבינו האי
 ז"ל וכת אחת על ראשונים ז"ל פירשוהו אפילו בשכתב ידן
 המאור הגדול
 להציל האנוס מאונסו והענין על השטר שעליו המודעה. והרב
 רבינו נסים ז"ל פירש לפי שאין צריך לומר כתוב וכמאן
 דכתוב דמי ואתי שטרא ומרע שטרא, והענין על המודעה
 עצמה^(א).

ז"ל דמין ליכתב להציל האנוס מיד אונסו. ולפי זה נ"ל דמי מהימני
 להציל^(ב) דוקא בשאין כתב ידן יולא ממקום אחר אצל שככתב
 ידס יולא ממקום אחר לא דלע"ג דמין ליכתב משום טעמא
 [ה"דל] כי אמרי אנוסיי היינו מתמת נפשות כל שכן עדין
 ליכתב ואפילו הכי בשכתב ידן יולא ממקום אחר אין נאמנין
 משום דעקרי לסהדויתיהו דהו להו חזרינן ומגדינן. אצל אס
 נפרש ניתן ליכתב דשטרך מיהא מהני דכי מנעלי וזני מתמת
 מודעה צריך להחיר הדמיס שקבל כמו שככות בשטר
 אפשר לומר דלפילו בשכתב ידן יולא ממקום אחר נאמנים דלא
 עקרי סהדויתיהו לגמרי דלכתי מהני להדורי וזי פוטמא דהוהא
 שטרך. וכן נמי אס נפרש דהאי ניתן ליכתב קאי אמודעה
 שיהא לכתוב ומה קודם שטר המכר לא אחרת יוס
 עלמנו^(ג) אפשר גם כן לומר דלפילו ככתב ידן יולא ממקום אחר
 נאמנין שאין אלו חזרינן ומגדינן שעדין לא הגירו כיון שעדיס
 לפסול הגדת המכר מעשה ראשונה ולא דמי לאנוסיי היינו
 מתמת נפשות^(ד):
תנאי היו דבריו. על תנאי מכרה לו שיעשה לו כן וכך ולא
דלמי שקייס תנאי חוה אומר לא קייס לי ואינו מכר. והא

אמר אבהו: אנו דכריס הרב נפשו ז"ל (כ"ג ד"ה מודעה) מפרשין לה דמי ממוחר
 טפי מדאמרין זה ניתן ליכתב זה לא ניתן ליכתב על השטר מכר קאלמר כלומר דלאו
 עולה הוא כשטר אמנה. ועוד דאי אמודעה עלמה כי ניתן ליכתב תנאי הו ומה לא
 כמטוה. ולא האמר כיון שיהא לכתוב כמי שכתובו דמי ליתן כן דשטרי אקיימתי
 הוא דאמרין הכי דמשפת קיימי הו ככחוין אצל שטר מילי אף על גב דעיתו ליכתב
 לא. ועוד דכחך נלא איכרי הוה מילתא דמטוס דלא אתי על פה ומרע שטרך הוא

אמר אבהו: אנו דכריס הרב נפשו ז"ל (כ"ג ד"ה מודעה) מפרשין לה דמי ממוחר
 טפי מדאמרין זה ניתן ליכתב זה לא ניתן ליכתב על השטר מכר קאלמר כלומר דלאו
 עולה הוא כשטר אמנה. ועוד דאי אמודעה עלמה כי ניתן ליכתב תנאי הו ומה לא
 כמטוה. ולא האמר כיון שיהא לכתוב כמי שכתובו דמי ליתן כן דשטרי אקיימתי
 הוא דאמרין הכי דמשפת קיימי הו ככחוין אצל שטר מילי אף על גב דעיתו ליכתב
 לא. ועוד דכחך נלא איכרי הוה מילתא דמטוס דלא אתי על פה ומרע שטרך הוא

אמר אבהו: אנו דכריס הרב נפשו ז"ל (כ"ג ד"ה מודעה) מפרשין לה דמי ממוחר
 טפי מדאמרין זה ניתן ליכתב זה לא ניתן ליכתב על השטר מכר קאלמר כלומר דלאו
 עולה הוא כשטר אמנה. ועוד דאי אמודעה עלמה כי ניתן ליכתב תנאי הו ומה לא
 כמטוה. ולא האמר כיון שיהא לכתוב כמי שכתובו דמי ליתן כן דשטרי אקיימתי
 הוא דאמרין הכי דמשפת קיימי הו ככחוין אצל שטר מילי אף על גב דעיתו ליכתב
 לא. ועוד דכחך נלא איכרי הוה מילתא דמטוס דלא אתי על פה ומרע שטרך הוא

אמר אבהו: אנו דכריס הרב נפשו ז"ל (כ"ג ד"ה מודעה) מפרשין לה דמי ממוחר
 טפי מדאמרין זה ניתן ליכתב זה לא ניתן ליכתב על השטר מכר קאלמר כלומר דלאו
 עולה הוא כשטר אמנה. ועוד דאי אמודעה עלמה כי ניתן ליכתב תנאי הו ומה לא
 כמטוה. ולא האמר כיון שיהא לכתוב כמי שכתובו דמי ליתן כן דשטרי אקיימתי
 הוא דאמרין הכי דמשפת קיימי הו ככחוין אצל שטר מילי אף על גב דעיתו ליכתב
 לא. ועוד דכחך נלא איכרי הוה מילתא דמטוס דלא אתי על פה ומרע שטרך הוא

אמר אבהו: אנו דכריס הרב נפשו ז"ל (כ"ג ד"ה מודעה) מפרשין לה דמי ממוחר
 טפי מדאמרין זה ניתן ליכתב זה לא ניתן ליכתב על השטר מכר קאלמר כלומר דלאו
 עולה הוא כשטר אמנה. ועוד דאי אמודעה עלמה כי ניתן ליכתב תנאי הו ומה לא
 כמטוה. ולא האמר כיון שיהא לכתוב כמי שכתובו דמי ליתן כן דשטרי אקיימתי
 הוא דאמרין הכי דמשפת קיימי הו ככחוין אצל שטר מילי אף על גב דעיתו ליכתב
 לא. ועוד דכחך נלא איכרי הוה מילתא דמטוס דלא אתי על פה ומרע שטרך הוא

אמר אבהו: אנו דכריס הרב נפשו ז"ל (כ"ג ד"ה מודעה) מפרשין לה דמי ממוחר
 טפי מדאמרין זה ניתן ליכתב זה לא ניתן ליכתב על השטר מכר קאלמר כלומר דלאו
 עולה הוא כשטר אמנה. ועוד דאי אמודעה עלמה כי ניתן ליכתב תנאי הו ומה לא
 כמטוה. ולא האמר כיון שיהא לכתוב כמי שכתובו דמי ליתן כן דשטרי אקיימתי
 הוא דאמרין הכי דמשפת קיימי הו ככחוין אצל שטר מילי אף על גב דעיתו ליכתב
 לא. ועוד דכחך נלא איכרי הוה מילתא דמטוס דלא אתי על פה ומרע שטרך הוא

(א) פ"ג מ"ג מ"ג
 (ב) פ"ג מ"ג מ"ג
 (ג) פ"ג מ"ג מ"ג
 (ד) פ"ג מ"ג מ"ג

(א) פ"ג מ"ג מ"ג
 (ב) פ"ג מ"ג מ"ג
 (ג) פ"ג מ"ג מ"ג
 (ד) פ"ג מ"ג מ"ג

(א) פ"ג מ"ג מ"ג
 (ב) פ"ג מ"ג מ"ג
 (ג) פ"ג מ"ג מ"ג
 (ד) פ"ג מ"ג מ"ג

(א) פ"ג מ"ג מ"ג
 (ב) פ"ג מ"ג מ"ג
 (ג) פ"ג מ"ג מ"ג
 (ד) פ"ג מ"ג מ"ג

הלכות הדף

דף יט

אם אסור לשהות ספר שאינו מוגה בתוך ביתו

מראי מקומות

א. רא"ש סי' יא	ה. שו"ת רמ"א סי' י
ב. רמב"ם הל' ס"ת פ"ז הל' יב	ו. שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' רכה
ג. הגהות מיימונית שם אות י	ז. פתחי תשובה שם ס"ק ב
ד. שו"ע יו"ד סי' רעט סעי' א	

תמצית הענין

בגמ' בסוגיין איתא, שאסור לשהות ספר שאינו מוגה בביתו יותר מל' יום. וברש"י פי' דספר היינו ספרי תנ"ך, וכתב **הרא"ש** דה"ה ספרי גמרא ושאר ספרים, שאם נמצא בהם טעות יבא להתיר האסור ולאסור המותר ואין עולה גדולה מזו, ומש"כ רש"י תנ"ך, היינו משום שספרי גמרא לא היו כתובים בימי ר' אמי. אולם **הרמב"ם** הביא איסור זה רק לגבי ס"ת. אך **בהגהות מיימונית** כתב דאף ספרי נ"ך אסור, ומי שזהיר אף בתלמוד תבא עליו ברכה. **ובשו"ע**, המחבר הביא האיסור רק לגבי ס"ת, וברמ"א הוסיף דה"ה שאר ספרים.

בשו"ת הרמ"א נשאל, שאדם אחד הדפיס ספרי הרמב"ם באופן מדוייק, ואח"כ קם אחר והדפיס עוד ספרי הרמב"ם כדי להפסיד הראשון, וספרי השני לא היו מדוקדקים כ"כ. ודן, אם יש למנוע מלקנות מה שהדפיס השני, והביא כמה טעמים שלא לקנותם, ובטעם הרביעי כתב, שכיון שאינם מדוייקים, יש בזה משום 'אל תשכן באהלך עולה', שהרי כתב הרא"ש דגם שאר ספרים בכלל האיסור.

ובשבט הלוי נשאל מר' שבתאי פרנקל ז"ל, אם כדאי להשקיע כסף רב להגיה ספרי הש"ס מטעויות המצויות. והשיב, דאף דאסור לשהות ספרי גמרא שיש בהם טעויות, מ"מ סתמן אין צריך להגיה, שהמדפיסים מגיהים אותם. והעיר, שהרא"ש כתב דאסור לשהות תלמוד שאינו מוגה, ואולם בהגה' מיימונית כתב רק שהמחמיר תבא עליו ברכה, ומשמע דאינו איסור גמור. ותירץ, דהרא"ש מיירי לענין טעות שיש בה נפק"מ לדינא, ובזה יש איסור גמור, אבל אם הטעות היא רק יפוי הלשון, בזה רק תבא עליו ברכה. ועפ"י"ז כתב, שלדידן שעיקר פסק הלכה הוא מהשו"ע ולא מהש"ס, אין חיוב להגיה ספרי הש"ס. אך כתב, שאם נמצא טעות, בודאי צריך לתקנה.

ונחוץ לציין, שהרמ"א בסוף דבריו כתב, שאין להגיה שום ספר על פי הסברא, כי אם בראיה ברירה שיש בו טעות. [ומקור הדברים הוא מהרמב"ן, שכתב שראוי לנדות על זה, ור"ת בהקדמתו לספר הישר הביא דרבינו גרשון הטיל חרם על זה]. אך כתב **הפתחי תשובה**, דזהו דוקא אם מוחק הספר עצמו בפנים, אבל מניח גירסת הספר ורק הוסיף הגהתו על הגליון אינו בכלל זה.

רבינו האשה שנתארמלה פרק שני כתובות אשר

[דף י"ט ע"א - י"ט ע"ב]

ודקאמרת אמאי לא מהימני כדכר כהנא דלמר רב כהנא אסור לאדם שישהא שטר אמנה בתוך ביתו שנאמר אל תשכן באהלך עולה [דף י"ט ע"ב] ואמר רב שישהא בריה דרב אדי ש"מ מדרב כהנא עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנן מ"ע כיון דעולה היא עדים אעולה לא חמיינו [ג] והא דפסקין שטר ליה אע"פ * אכל אס אמרי שלא ידעו בשעה שחתמו שהיו שטר שאלו מלה עמו היינו למסור ללוא ולא מלה. מפרשת מהרי"ח:

יא אריב"ף אסור לאדם שישהא שטר פרוע בתוך ביתו שנאמר אל תשכן באהלך עולה. מ"ד שטר פרוע כ"ש שטר אמנה מ"ד שטר אמנה אכל שטר פרוע זמנין דמשהי ליה אפשיטי דספרא. פי' ע"י אותה שהיה משחלי לשהומו אחר דספרא הלכך לא פסקי ציה למיקרי עולה ומ"ד שטר פרוע היה לו לומר אחר שפרע לו פשיטי דספרא שלא ישהי אכל אין לפרש משום שהייתו אפשיטי דספרא קרי ליה עולה [ה] דמה פשע בזה: אימרת ספר שאינו מוגה אמר ר' אחי עד שלשים יום מותר לשהומו מתוך ואלך אסור לשהומו משום שנאמר אל תשכן באהלך עולה. פרש"י ס"ח נביאים וכחוצים. ואפשר שפירש ק"מ משום דבימי ר' אחי לא היה להם כתובים ספרים אחרים ולא למעט ספרים המגויים לנו עתה [ה] דאם נמלך טעות בנמי או בספר מפוסקים יצא להמיר האסור ולאסור את המותר ולזכות את החייב ולחייב את הוכאי ואין עולה גדולה מו:

יב אמר רב נחמן עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנן מודעה היו דברינו אין נאמנן. מר בר רב אשי אמר אמנה היו דברינו אין נאמנן מודעה היו דברינו נאמנן מאי טעמא האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב. [ו] ומיירי בזין כתב ידן יוצא ממקום אחר מדתלי טעמא בזין ניתן ליכתב [ז] וכן ניתן ליכתב מהימני א"כ ע"כ מיירי דפרישית ואע"ג דלן כתב ידן יוצא ממקום אחר לא מהימני [ח] אמנה [ח] משום דמשוי נפשייהו רשעים והילכתא כמר בר רב אשי. [ח] עדים שאמרו חנאי היה דברינו נאמנן. וכי אהו לקמיה דר"ג אמר להו זילו קיימו חנאיכו וחותו לדינא. עד אחד אומר חנאי ועד אחד אומר

כמיניה ולא דקאמר מלוה תנא עליו זכרה אלא דקאמרי עדים אי כתב ידן יוצא ממקום אחר פשיטא דלא מהימני ואי דאין כתב ידן יוצא ממקום אחר אמאי לא מהימני אמר אבי לעולם דקאמר מלוה [ט] וכגון שחב לאחרים כלומר שחב לאחרים בדצירו כגון שחייב לאחרים ואין לו נכסים שיוכל לפרוע אלא מחוב זה וכד' נתן דמניה רבי נתן אומר מינין לנושה ממון בחצירו וחצירו בחצירו שמואלאין מזה ונותנין ליה ח"ל ונתן לאשר חסכו לו. ואם תאמר ולהימני' צמיגו דאי צעי מחיל כדאמרי' לקמן (דף פה:) המוכר שטר חוב לחצירו וחזר ומחלו מחול [ה] ו"ל דהאי לאו מיגו הוא שאין דעתו למחול ולהפסיד חובו אכל צמה שאומר שטר אמנה הוא לא יפסיד חובו שידוע שהלוה אינו גזלן ולא יעכב מעותיו * וא"ת ואכתי להימניה צמיגו דאי צעי נטע ליה ולא מפיק ליה [א] ו"ל דכבר איתחזק צבי דינא וחו ליכא מיגו כדאמרי' צפ' זה בורר (דף לא.) גבי ההיא איתחא דנפק שטרא מחומי ידה. אי נמי מיירי שהשטר צד שלישי והוא הדין נמי דלא מצי למימר פרוע הוא. [ב] והיכא דפרע לצעל חובו אחר שאמר שטר אמנה הוא וצא לגבות מן הלוה כתב הרשב"ד ז"ל דגבי ליה מיניה כיון דמעיקרא לא הימניה לגבי אחרים דאמרין לאשתמוטי מינייהו הוא דקאמר לגבי ליה נמי לא תפסינן ליה צהכי דהא אי לא פרוע לאחרים מדידיה היה מפסיקן מיניה דלוה והייצנה ליה השתא דפרע להו מדידיה גבי מיניה דלוה דלא גרע מאחרים. וה"ר יונה ז"ל היה אומר דאם תבע צעל חוב צב"ד לגבות משטר זה וצא המלוה ואומר שטר אמנה זה [ב] לידן בזה כדברי הרב שלא אמר זה אלא לדחות את צעל חובו אכל אס אמר המלוה בלא צביעת צ"ח נראה דלגבי עצמו מהימן הדודאית צעל דין כמאה עדים דמי ולגבי צ"ח אינו נאמן וכן מסתבר ואף אס לא נודע לנו בשעת הדואתו שהוא חייב לאחרים כיון שנודע לנו אח"כ איגליי מילתא למפרע שטון לחוב לאחרים ולא כל כמיניה:

יג רב אשי אמר לעולם דקאמרי עדים ודאין כתב ידן יוצא ממקום אחר

קרבן נתנאל

כ"ב כבינייהו. ורבא דמשי ליה כדכר הוה מודה בשטר שכתב אין כריך לקיימו השמיט רבינו מ"י זה לדינא. דהא כבר פסק דב"מ ס' ע"ו כרבי דריך לקיימו [א] ו"א בקליר: [ש] וכגון שהב אחרים. חייב לאחרים מבעיא ליה. כדדייק בריש ב"ק דף ו' חב המזיק חייב המזיק מנטיה. ע"פ ר' רבינו כלומר שחב לאחרים בדצירו: [ה] ו"א דהאי א"ר בגו דהא שאין דעתו א"כ. ובתשובתו כלל ס"ח כתב ו"ל אף אס האלמנה רוצה למחול לתוס אינה יכולה כי כבר נשענדו כל מי שחייב לה לנושה מדרבי נתן. וזהו כתי' השני בתוס' והביאו הטור ס' פ"ו. וה"כ מיישב דרבינו צפ"ק קודם שנודע שחב לאחרים דלא נשתעבד דעין מדרבי נתן ועיין. ובתשובתו מיירי לאחר שנודע דלא נשתעבד מדרבי נתן ועיין ש"ך ס' מ"ו. ה"ג ע"פ מהא דכתב רבינו ואף אס לא נודע לנו כי ואינו רואה בזה שום סתירה דודאי כשנודע אח"כ שחייב לאחרים משתעבד מדרבי נתן. אכל בלאו פשט שאמר שטר אמנה היה אז לא נודע ולא משתעבד אותו פשט מדרבי נתן ואז שפיר קשה להימני' צמיגו ומש"ה כריך רבינו לתרוך ראשון. והש"ך שם מסקי דהטור ס"ל דחזר רבינו בתשובתו ומש"ה פסק הטור כמירוק השני. זה ג"כ יתא דהב"ה צ"ד ס' ר"ג. ספקי' א' כתב דדברי רבינו צפ"ק ספקים הם עיקר כשמחוק עם התשובה שהמה אחרים ועי' בגללים. ואינו ממה מאל על כל גדולי המתכבדים אלו. דהא תוס' כתב להדיא אס נאמר שמכירות שטרות הוא מדרבנן הוי אחי שפיר דמש"ה יכול למחול משא"כ מדר' נתן הוא שיעבד מדאורייתא. אכל למ"ד דמכירות שטרות מדאורייתא נפל מ"י זה דמאי שנא דתרווייהו מדאורייתא נינהו. ומש"ה רבינו כאל דבר יתודה לא בגוה חמי זה. דמקשי לן להנן פוסקים שהביא רבינו לקמן צפ"י בכותב ס' י' ד"ל דמכירות שטרות דאורייתא היאך מ"י אבי הא דרב הא ש' לו מיגו ומ"ה כריך לתרוך דהאי לא מיגו הוא כי. משא"כ בתשובתו לפסק הלכה ק"ל כהנן דפסקי מכירות שטרות דרבנן כמו שעתוק הטור ברמיה ס' ה' הספיקה ס' ד' דרבינו ס"ל הכי מש"ה לדינא פסק הטור ורבינו בתשובתו כתי' ה"י וכן נכון: [א] ו"א דכבר איתחזק בבי דינא ותו א"כ בגו. היינו שראינו בידו קודם שגפיל החילוק ביניהם ודלא כהסמ"ע שפי' הוחזק פי' נתקיים צב"ד וכ"מ דהא רבינו מייתי רביה מהא דזה בורר. ובפ"ק דב"מ ס' ג"ד ז"ל כדאמרי' צפ"י זה בורר דאיתחזק צב"ד פי' שראוהו צב"ד בידה קודם שאמרה פרוע וצו אינה נאמנת ע"מ מגו שהיה קודם לכן ע"כ. ומשמע דווקא שראינו בידו קודם לכן אכל בשעה שמראה אותו צב"ד אף שאמר אמנה הוא יש לו מגו דלא הראה ועיין מזה באריכות צפ"ך ס' מ"ו ס"ק ה' ורבינו נכוחים: [ב] והיכא דפרע א"כ אחר שאמר שטר אמנה הוא כו'. ה"ה אחר שאמר שטר פרוע הוא אלא דרבותא קמ"ל לפסק רבינו יונה דאם אמר המלוה בלא תביעת צ"ח דלתי גובה מלוה דהודאת צב"ד כמאה עדים דמי אע"ג דאמנה עולה הוא וה"ה דאין נאמן על עצמו: [ג] אב"א אי אמרי ש"א ידעו בו ושוב נתברר א"הם בדינינו. אפילו בשכתב ידן יוצא

ממקום אחר שאין זה כחור ומגיד אלא עדות אחרת היא זו שנודע להן אח"כ ה"ל כמעדים על השטר שחומים עליו שפרע או מחלו לו. כ"כ הש"ך ס' מ"ו ס"ק ק"ד: [ד] ומה שפיע בזה. ויש לדקדק דהא פשע בזה דלמא שכיב ונפל שטרא קמי יתמי ויגזי בזה כל החוב. כמו דלמירין פסקי איהו נשך דף ס"ח לית הלכתא כשטר מחומי וכו' צ"ד קימן קע"ו. ע"כ נראה לי דהא דמותר לשהומו שטר פרוע על פשיטי דספרי היינו שטון לו שוב על כל סך ההלוואה פחות שיעור פשיטי דספרא. א"כ כשכותב ע"ג שטר צו לנן עצמו שפרוע הוא או קורע צו לנן עצמו. ודלא כמו שפסק הש"ך ס' ג"ו ס"ק ו' דכשנשאר חייב לו שום דבר מסך ששטר מותר לו להשהומו אע"פ שאינו כותב עליו שוב כלל ע"ש באריכות ונפל ברביר דאי' חקשי ליה הך דלחיה נשך. ועפ"י אני אומר דרבינו והר"ן מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי לדין דמ"ש הר"ן דאין רשאי לעבד השטר בצביל פשיטי דספרי וכו' ש"ע ס"ו. היינו כשאינו קורע ואינו כותב עליו פרוע או שובר ורבינו איירי בחד מהני גווי. ובה יתא מה שקצו על הר"ן מפ"ק דב"מ דף ט"ו א"ג משום פשיטי דספרי יזיר ליה משמע דמותר להשהומו שטר סופר. ודלא כש"ך שם ס"ק ה' דדייק מדרבי הג"ה שם שכתב ונלמד שיקרעו. משמע הא במקום שהלוה נתן שטר סופר אין לו למחול לעבד השטר בצביל פשיטי דספרי אפילו שיקרענו לתת. וה"פ ונלמד שיקרענו בפני הלוה. משא"כ במקום שכתב השטר בצביל פשיטי דספרי אינו קורע בפני הלוה כדי לשלם לו שטר סופר. אמנם כדי שלא לשהומו שטר פרוע קורע בפני עצמו וזהו הנכון: [ה] דאם נמצא שטרות בנמרה או בספר במוסקים. ומשתמטיה להרב צ"י ו"ד סימן רע"ט דברי רבינו הללו ע"ש: [ו] וביירי באין כתב ידן יוצא ממקום אחר. וא"ת א"כ אמאי אמר רב נחמן מודעה היה דברינו אין נאמנן ה"א אית להו מיגו וכמו כן באמנה היה דברינו דהא לרב נחמן יתן למחול. מירא בתוס' והואיל ומודים שהשטר כדן נכתב ונתחם לא אחי ע"פ ומרע לשתרא. ולא דמי לאנטוסין וקטנים היינו דמתני' דאין מודים שהיה שטר כלל אלא סותרין אותו מש"ה נאמנן: [ז] דהא יתן א"כ בתבוב בדינינו. בתמיה הא אנטוסין היינו מחמת נפשות נמי יתן למחול ומ"מ אי כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנן. ויש מקשין אמאי לא הוכיח רבינו דאי כתב ידן יוצא ממקום אחר אמאי אמר מר בר רב אשי מודעה היה דברינו נאמנן. וי"ל דודאי לפרש"י י"ג שהוכיח כן. אמנם לאיך פירושים שהביא הר"ן דאפילו כתב ידן יוצא ממקום אחר לא מעיקר סדודתא לגמרי דאכתי מהני להדורי וזו אפומיה דההוא שטרא וכן לפי רבינו נקיים גאון קאי יתן למחול אשטר מודעה דלא הוי חורין ומגידין מה שאין כן באנטוסין מחמת נפשות שכתב ידן יוצא ממקום אחר הוי חורין ומגידין: [ח] עדים שאמרו נתנאי היו דברינו נאמנן. לשון רבינו ירושה ח"ג נמי צ' הסכימו הגדולים כי דוקא כשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר אכל יוצא אין נאמנן ע"כ ובפי' כ"ט הביא הטור גם הרמ"א בשם רבינו דינאל וסיק בתנאי אף כשזינא

קיצור פסקי הרא"ש

הודאיתו שהוא חייב לאחרים כיון שנודע לנו אח"כ. אכל אס השטר בידו נאמן. ואם לאמר שאמר אמנה פרע לנ"ת וצא לגבות מהלוה אס כשצא צ"ח לגבות מזה השטר צב"ד אמר המלוה שטר אמנה הוא חור וגובה. אכל אס מעצמו אמר כן אינו חור וגובה: יא אסור להשהומו צמיגו שטר פרוע ושטר אמנה ופסקים. אסור להשהומו צמיגו כל ספר שאינו מוגה ויחר מלי יוס: יב עדים שאמרו מודעה היו דברינו אס אין כתב ידן יוצא ממקום אחר

זה נאמן מיגו שיכול לומר פרעתי דק"ל מודה בשטר שכתב כריך לקיימו: י עדים שאמרו כן אין נאמנן אפי' אין כתב ידן יוצא ממקום אחר. אכל אמרו שלא ידעו בשעה שחתמו שהיה אמנה ואח"כ נתברר להן נאמנן. ומלוה שאמר שטר אמנה הוא או שהוא פרוע אס אינו חייב לאחרים נאמן. ואם הוא חייב לאחרים ואינן יכולין לפרעו אלא מו המלוה והוחזק השטר צביה דין או שהוא צד שלישי אינו נאמן. ואפי' לא נודע בשעת

אהבה. ספר תורה פ"ז

יא אבל אם כתב המלא חסר וכו' פסול. מלא או חסר יתבאר בסמוך. ומ"ש או שכתב מלה שהיא קרי וכו'. פשוט הוא: או שכתב פרשה פתוחה וכו'. כריימא פרק הנונה (שנח דף ק"ג): פתוחה לא יעשה סמומה סמומה לא יעשה פתוחה. כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה הרי אלו יגנו:

דלמדי תרווייהו אין קורין נחומשין מפני כבוד הניבור. ופירש"י יש שכתבין להם חמשה חומשים כל חומש שלם לעצמו ואם אימא דלסור לכמוהו הל"ל דלסור לכמוהו וכ"ש דאין קורין זו. ועוד דגנטיקין התם בסמוך רבה וכו' יוסף דלמדי תרווייהו הרי ספר אפטרמא לסור למיקרי בשבתא מ"ט לא יתן ליכתב כלומר שאין כותבין אלא ספר שלם לעצמו ואם אימא דתמושים לסור לכמוהו הרי הל"ל אין קורין

יב ספר תורה שאינו מוגה כו'. מומרל דרי' אמו פ"ב דכמוזות (י"ט):

ספר תורה שיש בו ג' טעיות וכו'. נהקומן (נמנחם דף כ"ט): הניא ס"מ טיש בו ג' טעיות בכל דף ודף יתקן ד' יגנו ואם יש בו דף שלימה מלגל על כל הספר אמר רב ילחק בר שמואל בר מרחא משמיה דרב והוא דלמוז רוב הספר שפיר א"ל אביי לרב יוסף אי אית כההוא דף ג' טעיות מהו א"ל הוואל ומתייהיב לתקוני מתקנין וה"מ נסמרות אלג נימרות לית לן זה. והספלא רבינו לעשות כמ"ש ואם היה רוב הספר מוגה וכו' ונשאר אפילו דף אחד מלאוהו השאר המשוגש בלא ד' טעיות כלומר ואף על פי שיש בו ג' טעיות יתקן מאחר שאין בו ד' טעיות וכפשוטו רב יוסף לאביי. ויש מקשין במאי עסקינן אם רוב הספר כמזב שפיר הדף שלימה למה אם בלא אחריו דף יש רוב דכמוז שפיר מה לרוב לרוב ואלא אין רוב בלא כלל הרי הוא בכלל מה שאמר והוא דלמוז רוב הספר שפיר. ו"ל דה"ק דתרי תנאי בעין דף דרוב הספר כלומר רוב אומיות הספר כמוז שפיר ומשום דכבר אפטר שרוב אומיות הספר כמזי שפיר ולא יתקר שום דף שלם היו בו ד' טעיות או יוסר ליה המנה תנאי שני שנשאר דף אחד בלא ד' טעיות ונעממא דמלמא דכיון דלית ביה דף אחד שאין בו טעיות המעכבות מתקן ואפי' היו כן בכל דף ודף וגם יונה דלספר כמוז שפיר נראה שיש נסמרות לספר זה אף בערך הדפין שהרי יש בו דף אחד שאילו היה כן בכל דפי הספר היה אפשר לתקנם אל כלי לית ליה אפילו דף אחד בלא ד' טעיות אע"פ שרוב האומיות כמזי שפיר נראה שאין בו שום נסמרות וכו"ש שרוב אומיות הספר כמזי שפיר נראה שרוב אומיות הספר כמזי שפיר שיש בו דף אחד בלא ארבע טעיות אינה מלגל:

יד מותר לכתוב התורה וכו'. נהקומן (גיטין דף ס'). רבה וכו' יוסף

השערה: מ כל הדברים האלו לא נאמרו אלא למצוה מן ו' המובחר. ואם שינה בתקון זה או שלא דקדק בתגין וכתב כל האותיות כתיקונן או שקרב את השיטין או הרחיקן או ו' הארויכן או קצרן הוואל ולא דביקן אות באות ולא חיסר ולא הוסיף ולא הפסיד צורת אות אחת ולא שינה בפתוחות וסגורות הרי זה ספר כשר: **י** ייש דברים אחרים שלא נאמרו בנמרא ונהגו בהם הסופרים וקבלה הוא בידם איש מפי איש. והן שיהיו מנין השיטין שבכל דף ודף לא פחות ממשמנה ו' וארבעים ולא יתר על ששים. ויהיה הרווח שבין פרשה לפרשה כמו תשע אותיות אשר אשר אשר. ויהיה בראש השיטין למעלה משירת הים ו' והבאים. ביבשה. השם. מת. במצרים. חמש שיטין. ולמטה מן השירה חמש שיטין תחלת כל שיטה מהן כך. ותקת. אחריה. סוס. ויצאו. ויבאו. ויהיה בראשי השיטין למעלה משירת האינו. ואעידה. אחרי. הדרך. באחרית. להכעיסו. קהל. שש שיטין. ולמטה מונה חמש שיטין ויבא. לדבר. אשר. הזאת. אשר: **יא** וכל הדברים האלו למצוה מן המובחר ואם שינה לא פסל. אבל אם כתב המלא חסר או הוסיף מלא. או שכתב מלה שהיא קרי וכתב בקריאתה כגון שכתב ישכבנה במקום ישגלנה ובמחורים במקום ובעפולים וכיוצא בהן. או שכתב פרשה פתוחה סגורה או סגורה פתוחה. או שכתב כשירה הרי זה פסול ואין בו קדושת ספר תורה כלל אלא כחומר מן החומשין שמלמדן בה התינוקות: **יב** יספר תורה שאינו ו' מוגה אמור לשהותו ויתר על שלשים יום אלא יתקן או יגנו. ספר תורה שיש בו שלש טעיות בכל דף ודף יתקן ואם היו ארבע יגנו. ואם היה

רוב הספר מוגה והשאר יש בו ארבע טעיות בכל דף ודף יתקן: **יג** במה דברים אמורים שכתב המלא חסר שנמצא תולה האותיות ששכח בני השיטות. אבל אם כתב החסר מלא אפילו יש בכל דף ודף כמה טעיות הרי זה מתקן מפני שהוא גורד ואינו תולה: **יד** המותר לכתוב התורה כל חומש וחומש בפני עצמו ואין בהן קדושת ספר תורה. אבל לא יכתוב מגילה בפני עצמה שיהיה בה פרשיות. ואין כותבין מגילה לתניוק להתלמד בה. ואם רעהו חושש עליה חושש מותר. כתב מגילה שלש פרשיות בשמיהו אחת מותר: **טו** מותר לרדק ו' תורה וביאים וכתובים בכרך אחד. ומנהי בכל חומש וחומש ו' ארבע שיטין. ובין כל

א טור ומ"ג ס: ב טור ס' רע"ה: ג טור ס' רע"ה: ד טור ס' רע"ט: ה טור ס' רפ"ב סמ"ג עשין ס:

הנהגות מיימוניות

דואעידה כבעמוד וחרתה ופשתה אחר הדבר בכפרי תנאונים ובקשוי ולא נמצאיו בדברי הגאון ולפי פרשיות פתוחות וסגורות שבספר זה א"א לעשות כן וכל ס"ת העשוי כן פסול שהרי פרשה רהורה אתה יודך פתוחה וא"כ א"א להיות יודך דבראש הדף אלא א"כ שלא היה כתוב כשיפה תחתנה אלא ב' תיבות שהם יהודה אתה שהם ח' אותיות ולא יתכן לעשות כן וכן ש' דשופטים א"א לעשות בראש שיפה שהרי פרשה סגורה היא ע"כ: **יב** [1] כתב ראב"ה דאף בביאים וכתובים מירי והוהיר אף בתלמוד תבא עליו בריה: **יד** [2] דלא כתיב"ה שהיה לכתוב מגילה לתניוק להתלמד בה וכתב הסור בשם הראש ואפשר שהיה"ף ראה להקל משום דלא אפשר לכל עני לכתוב תורה שלימה לבנו ע"ש ס' רפ"ב: **טז** [3] כ"ט לגבי ר' יהודה דאמר תורה בפני עצמה כן פ' רע"ב"א דהא רבי קאי בוותיה דר"מ. ונראה דהדין אפילו לר' יהודה שרי כיון דלא היו בגליון ולא דמי כפולו האי הוא מילתא תוספות: [4] גיטין התם בבריייתא ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה ופירש"י תוספות ואין צריך להניח אותן שיטין ומדוע אר"י דבין חומש לחומש של תורה צריך להניח אפילו למעלה מירי דהוה אפרשה פתוחה שאם סיים למטה צריך להניח למעלה שיפה אחת אבל ריב"א אמר דאין צריך לכתוב דהיא ומסיים למטה וכו' אנביאים ודקא קאי אבל בין חומש לחומש א"א לעשות כן ואפילו יתר ד' שיטין בראש בתרושלתו פ"ק דמגילת יצחק שהיא נוטר באמצע ומתחיל באמצעיתו ובביאים נוטר בסופו ומתחיל בראש. ונראה המעם שאין לו לסיים בסוף הדף אפילו הניח ד' שיטין שלא יבא להתרך וכן הלכה. ומה שפרש גמי ובביאים סיים למטה ואין צריך להניח ד' שיטין אין נראה דלכאורה בהנהגה דשיטין מירי וכל עיקר הודשו אינו אלא שמותר לסיים למטה דאין לאסור מטעם החובה שהיה מותר להתרך. רע"ב"א ע"כ:

מגדל עזו

יא וכל הדברים כו' עד המיקות. פ"ט דמס' סופרים: **יב** ספר תורה וכו' עד לו יגנו. פ"ב דכמוזות (דף י"ט): **יג** יג ספר תורה שיש בו כו' עד ואינו מוגה. פסק הקומן רבה (דף כ"ט): **יד** מותר לכתוב וכו' עד כשיטה אחת מותר. פסק היתקין (דף ס'): **טו** מותר לרדק כו' עד ודמי הים. פ"ק דנכח נמלא (דף י"ג י"ד):

מלאכת ה' רמיה ⁷⁷, ע"כ הסוגיא. הנה לא פליג רבא אלא בדגריס ולא דייק, אבל כשיש אחד דדייק וגריס והשני גריס ולא דייק פשיטא מוקמינן דדייק וגריס, שלא יעשה מעשה יואב. ולכן גם אַנְחָנוּ בנדון דידן ראוי לכל ישראל דלא ליקו בארור ולקנות ספר שאינו מוגה ולעבור על לא תשכן באהלך עולה.

ואם יטעון בעל דין לומר, הנה לכל אדם ידוע שאלו המדפיסים הרביצו תורה בישראל ולולא זאת כבר ח"ו היתה התורה משתכחת מישראל, ולכן ראוי לחוש לדבר שלא תיפוק חורבא. זה אינו כלום, שהרי כבר פירשתי שבדבר מקח אין שייך בו איבה, כי נוכל לומר הספרים הללו אינן צריכין לנו. ועוד, כי מושכל ראשון הוא שאלו המדפיסים אדעתא דנפשיהו קא עבדי כדי להרויח בדבר כדרך שעוסקים בשאר דברי סחורות, ולכן גם אם יפסידו פעם אחת לא ימנעו מחמת זה מלדפוס ⁷⁸, ואדרבא יהיו בהולים למלאות חסרונם. ואם יוסיף השואל לשאול, סוף סוף מחמת שלא לשמה בא לשמה וזיכה את ישראל, והאיך נשלם לו רעה תחת טובה. אף אתה אמור לו היא הנותנת, מדגרסינן בבב"ב פ"ק ⁷⁹: איפרא הורמיו אימיה דשבור מלכא ⁸⁰ שדרא ארבע מאה דינרי לקמיה דר' אמי לא קבלינהו ושדרתינהו לקמיה דרבא וקבלינהו. שמע רבי אמי ואיקפד אמר ליה ליה ביבוש קצירה תשברנה ⁸¹. פירש לנו רש"י ז"ל: כשיבוש זכות שבידם ולחלוחית צדקה שבידיהם ישברו ⁸². ופריך ורבא, ומשני משום שלום

צריך קרא. א"כ הא דאמר הכתוב מיד עמיתך מיירי כשמוזיל גביה, דאם בשווין הכתוב מדבר לא צריך קרא, דפשיטא הוא דעל עמיתך גמור הוא חייב להחיות. אלא ש"מ דה"ק, דאפילו בגר במעות ולחבירו בהפסד מ"מ חבירו קודם. ולכן לית דין צריך בשש ⁷⁷, כי הגאון הלז זכה בדינו להיות מוכן ומזומן למכור ספריו ראשונה וד"ל. היסוד הרביעי אשר הבנין נכון עליו הוא בפ"ב דכתובות ⁷⁸, דגרסינן התם: אסור להשהות ס"ת שאינו מוגה תוך ביתו יתר משלשים יום משום שנאמר לא תשכן באהלך עולה ⁷⁹. ומפרש האשר"י ⁸⁰ וכן בהגהת מיימוניות פ"ז מהלכות ס"ת ⁸¹ דלאו דוקא ס"ת אלא אפילו נביאים וכתובים ושאר ספרי קודש, כגון התלמוד ופסקי ההלכות לדידן שתורה שבע"פ ניתנה ליכתב, וכ"ש הוא, דעיקר מה שאנו פוסקים הוא מתלמוד ושאר ספרי המחברים, ואם יהיה הספר מוטעה בקל יבא לטעות בדין לאסור המותר ולהתיר האסור וכן לטהר הטמא כו'. וכן גרסינן נמי פרק לא יחפור ⁸²: אמר רבא הני תרי מקרי דרדקי חד גריס ולא דייק וחד דייק ולא גריס מותבינן ההוא דגריס ולא דייק, דשבשתא ממילא נפקא. רב דימי מנהרדעא אומר מותבינן ההוא דדייק ולא גריס, דשבשתא כיון דעל על, דכתיב כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום ⁸³. כי אתא לקמיה דרוד א"ל מ"ט עבדת הכי ⁸⁴, א"ל דכתיב כל זכר ⁸⁵ א"ל והא אנן זכר בסג"ל ⁸⁶ קרינן כו', עד שקל ספסרא למיקטל לרביה שנאמר ארור עושה

עד כאן לשונו. ואני שמעתי שיש חרם קדמונים שלא להגיה שום ספר ע"פ סברא. וכן קבע רבנו בהגהות הש"ע שלו. ⁸² ב"ב כא, א. ⁸³ מ"א יא, טו. ובטעות כתוב בכל ההוצאות: "כי ששת ימים" וכו' וצ"ל "כי ששת חדשים" וכו' ע"ש. ⁸⁴ פ"י רש"י: שלא הרגת את הנקיבות. ⁸⁵ לפנינו בגמרא הגירסא: א"ל דכתיב: תמחה את זכר עמלק, והוא כדברים כה, יט. ⁸⁶ בכל ההוצאות אין המלה "בסג"ל" נמצאת וגם בהוצאת ווארשא היא בסוגריים, וכנראה שהמו"לים הוסיפוה. ⁸⁷ ירמיהו מה, י. ⁸⁸ צ"ל: מלהדפיס. ⁸⁹ י, ב. בכל ההוצאות מסומן בטעות ה, א. ⁹⁰ עיין ב"ב ח, א: תענית כה, ב; זבחים קטו, ב; נדה כ, ב. ⁹¹ ישעיה כו, יא. ⁹² אצלנו ברש"י הגירסא: כשתכלה זכות שבידן ויבש לחלוחית

דפסקינן וניל שצ"ל כפי שתקנת. ⁷⁶ עירובין מו, א. ⁷⁷ ע"י לעיל הערה 53. ⁷⁸ יט, ב. ⁷⁹ איוב יא, יד. ⁸⁰ בפ"ב דכתובות סימן יא. וע"ש בקרבן נתנאל אות ה. ⁸¹ בכל הדפוסים מסומן בטעות פ"ה, והוא בפ"ז אות י. ועיין בטור י"ד סי רע"ט על דין זה שבתוך ל' יום צריך לתקן ס"ת או לגנוז הכיאי הב"י דעת ראבי"ה בהגהות מיימוני הנ"ל ודעת רבינו ירוחם דה"ה לגמרות ופירושים ולשאר ספרים הנצרכים לפרש דיני התורה ומצותיה. וק"ק מדוע לא קבע זאת הב"י בשו"ע, כי שם מוכיר רק דין הגמרא שאסור להסתיה ס"ת שאינו מוגה יותר מל' יום ורבינו בה"ג מביא דעה שניה וצ"ע. הד"מ באות א מוסיף: "וכתב רבי דוד הכהן בתשו' כלל טו בשם ר"ת דקשה להג"י ספרים ואפי' במקום שהסברא נותנת שהוקשה לסופרם ותיקוניה,

הלכות הדף

ר

שבט

יו"ד סימן רכה

הלוי

סימן רכה

ב"ה,

כבוד ידידי המכובד מאד פאר היחס והמעש הה"ג
השלם כש"ת מוהר שבת פונקל שליט"א.

אחדשה"ט וש"ת באה"ד,

העיר ה' את כבודו נ"י לפאר גם את התלמוד בבלי (אחרי
שזכה לזה בהרמב"ם) בהוספות יקרות ולרגל עבודה"ק
נולד ספק לכ"ת למעשה היות ידוע כי במשך הדורות גרמו
הגוים לשנות לשונות בהש"ס וגם להו"א קטעים שלמים ממנו
וגם בהש"ס וילנא עם כל הבקורת והגה עדין נשארו טעויות
הדפוס למאות כידוע, ועד עכשיו כל המדפיסים לא הסתכלו
על זה רק מלמדים או מעתיקים הש"ס וילנא כמות שהוא עם
המעלות והחסרונות הטעויות, והיות כי ע"י טכניקה של היום
אפשר לתקן את הסילופים של הנזורה ואת טעויות הדפוס
שנשארו עדין אלא שעולה הרבה כסף, ע"כ נסתפק כ"ת לדינא,
אם מלל את הש"ס כמות שהוא הוא ארוך להלכה כי כבר דשו
ורגילים בו כלל ישראל או כיון שקו"ם אפשר בעולם לתקנו לגמרי
ואם אינו מגיחה עד הסוף עדין עובר על לא תשכון באהליך עולה
שנדרש בכתובות י"ט ע"ב על המשהה ספר שאינו מוגה ל' יוס,
וכפסק להלכה ביו"ד סי' רע"ט, א"ד מ"כ"ת בתוס' קלת וגם העיר
מתשובת הרמ"א סי' י' שפסק כעין זה בנוגע לספרי הרמב"ם.

והגה כה"א בכתובות י"ט דאסור לשכון ספר שאינו מוגה
איכא כמה דעות דדעת הרמב"ם ודעמי' וכן י"א
במאירי כתובות שם דדוקא בס"ת מחשש שמא יבא לקרות בה
בציבור והוא דעת מהר"י מייגאש בשטמ"ק שם ורמב"ם פ"ז
מס"ת ומשמעות שיטת הטור שם, ויש אומרים דגם נביאים
בכלל האיסור מחשש קריאת ההפטרה בהם בציבור עיין מאירי
שם, וי"א דגם כתובים בכלל דלריך לדקדק על כל אות, ועיין
ברש"י בכתובות שם, ולדעה זו כ' בהגמ"י פ"ז מס"ת ובב"י שם
דהזכיר גם בתלמוד תנא עליו ברכה, משמע רק בדרך תע"ב
לא מעיקר הדין, אלא דהב"י מביא מרבינו ירוחם כ"ח ח"ב
דה"ד לגמ' ופירושים ולשאר ספרים שלריכס לפרש דיני
התורה ומלותיה שאסור להשתות בלי הגהה שמה יטעה
בגירסת הגמ' או בספר אחר ויאסור הנותר או יתיר האסור
ואין לך עולה גדולה מזו.

וה"ל הבני יונה יו"ד סי' רע"ט אסור לאדם שישהה בביתו
ספר שאינו מוגה וכו' ולא לבד בודאי טעות כי בספק
אם יש בה טעות ג"כ אל ישהה מלהגיה בפרט בס"ת שילא
מת"י הסופר וכו', ולא לבד ס"ת אלא גם שאר ספרי קודש ואף
ש"ס ופירושים וספרי הפוסקים אלא שסתמן אין לריך להגיה
שכיון שנדפסו יש להם מגיחים בדפוס אבל כשמואל להם טעות
גיחה כיון שמהם מורים הוראות בישראל ע"כ.

למדנו הלכה למעשה דגם ש"ס ופוסקים בכלל, וכן למדנו
דאם הוגהו פעם אחת בדפוס שוב א"ל להגיהם
ולחפש אחר טעויות רק כל טעות שנמצא מלוא להגיה, וכן
למדנו לענ"ד דיש הבדל בין טעויות ס"ת כ"ך ובין שאר ספרים
דבתנ"ך גם טעות שאינו יכול לגרום נפ"מ בהוראה כיון
שמחוקר עלם קדושת הספר, והוא שינוי בתורה שכתב הוא
בגדר טעות שאסור לשכון באהלו עולה, ועיין מנחות ל' ע"א
אפילו אות אחת ואם הגיה אות א' מעלה עליו הכ' כאלו
כתבו, והיינו דכל אות הוא נפ"מ בקדושת ושלמות הספר,
משא"כ בהש"ס ופוסקים יש נפ"מ בין טעות סתם שלא יכול
ללמנו מזה נפ"מ להלכה שזוה רק תנא עליו ברכה כלשון
הגמ"י הכ"ל, לבין טעות יסודי שיכול לגרום מכשול בדיני
התורה שזה מעיקר הדין וזוה הלשונות שבב"י לא פליגי
אהדדי, וזה גם דעת הבני יונה הכ"ל.

וע"כ פשוט צעני שכיון שהש"ס הזה הוגה בשעתו אלא
לרבי התיבות ואותיות לאלפי אלפים רבבות לא יתכן
בלי טעויות, מכ"מ הטעויות אינם יסודיים בהלכה, ואין חשש
שילא מזה מכשול בהוראה, בפרט לדין שפוסקים מתוך
הש"ע לא מהש"ס, א"כ אין צוה משום אל תשכון באהליך
עולה, ואפילו ההשמטות של הנזורה נהי דמלוא גמורה איכא
להשלים החסר אבל גם צוה אין חסרון הזה יכול לגרום בלבול
בהוראה וכו"ב.

אבל בין צוה בין צוה עכ"פ תנא עליו ברכה איכא בודאי,
וגם מלוא לתקן, וע"כ השבשים שמזדמנים לכס דרך
עבודת הקודש שלכס בודאי מלוא וחיוב לתקן ובפרט במקום
שרואים בעליל שהוא מטעות המדפיסים, אבל לחפש עוד אין
שום חיוב נגד מה שנדפס כזה כבר עשרות פעמים, אבל בדרך
תנא עליו ברכה אם אפשר כן ולהמליא לכלל ישראל דבר
מושלם ומתוקן ביותר מה טוב ומה נעים ותנא על כ"ת ברכת
טוב.

והרני דושת ומכבדו כערכו הרם, מצפה לרחמי ה'.

סימן רכו

ב"ה, יום ח' אייר תש"ן לפ"ק.

כבוד ידידי היקר הגאון הצדיק רישא דעמא ומזכה
הרבים כש"ת ר' טובי' וייס שליט"א דיין ומרצ
מחויקי הדת אנטווערפן יצ"ו.

אחדשה"ט וש"ת באה"ד,

אשר שאל כ"ת שנשאל מקהלה ספרדית אודות ס"ת שנקרע
ממנו חתיכת קלף באורך שש שורות וברוחב כמה

